

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksander Mali

Oblikovanje kakovostnega anketnega vprašalnika

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksander Mali

Mentorica: prof. dr. Valentin Hlebec

Oblikovanje kakovostnega anketnega vprašalnika

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Želel bi se zahvaliti bodoči ženi Anji in mami, ki sta mi v času celotnega študija stali ob strani.

Oblikovanje kakovostnega anketnega vprašalnika

V diplomski nalogi odgovarjam na dve raziskovalni vprašanji: kakšen je vprašalnik o študentskih partnerstvih, tj. ali je narejen kakovostno, ter kako se rezultati različnih kvalitativnih metod testiranja vprašalnika o študentskih partnerstvih razlikujejo med seboj. Diplomsko delo najprej predstavlja teorijo in anketno metodologijo. Posebej so izpostavljene fokusne skupine, kognitivni intervjuji ter ekspertne evalvacije. Temu sledi empirično preverjanje raziskovalnih vprašanj, pri katerem se napake vprašalnika izpostavijo s pomočjo prej omenjenih kvalitativnih metod. Poleg tega v tem delu primerjam vse tri kvalitativne metode testiranja vprašalnikov, kar mi omogoča, da odgovorim na svoje drugo raziskovalno vprašanje. V zadnjem delu je povzetek ključnih ugotovitev ter odgovor na raziskovalni vprašanji. Izkazalo se je, da je vprašalnik dokaj problematičen, ker se skoraj pri vsakem vprašanju pojavi vsaj ena težava. Pri primerjavi kvalitativnih metod testiranja vprašalnikov pa se izkaže, da prihaja do razlik pri zaznavi težav pri posameznih vprašanjih.

Ključne besede: kakovost anketnega vprašalnika, primerjava kvalitativnih metod, fokusna skupina, kognitivni intervju, ekspertna evalvacija

Design of a quality survey questionnaire

The thesis answers two research questions; what is the questionnaire on student partnerships like, is it designed good and how the results of various qualitative methods of testing the questionnaire, the student partnerships differ. Thesis first presents the theory and survey methodology. It particularly focuses on focus groups, cognitive interviews and expert evaluation. This is followed by empirical testing of the research questions, where the errors of the questionnaire are exposed by the before mentioned methods. Moreover in this part I compare the three methods for qualitative testing of questionnaires, which allows me to answer my second research question. The final section summarizes the key findings and answers the research questions. It turned out that the questionnaire is quite problematic, because almost every question has at least one problem. With the comparison of the different qualitative testing methods it turns out that there are differences in the perception of problems with the specific questions.

Keywords: quality of the survey, and qualitative comparison of methods, focus groups, cognitive interviews, expert evaluation

Kazalo

1 Uvod.....	6
2 Teorija in metodologija	8
2.3 Zakaj testirati anketne vprašalnike	8
2.4 Metode testiranja vprašalnikov.....	10
2.4.1 Fokusne skupine.....	11
2.4.2 Kognitivni intervju.....	13
2.4.3 Ekspertna evalvacija	15
3 Evalvacija anketnega vprašalnika o študentskih partnerstvih	18
3.1 Metodologija in podatki.....	18
3.2 Rezultati.....	20
3.3 Primerjava različnih metod.....	30
4 Zaključek.....	34
5 Literatura	36
Priloge	39
Priloga A: Celotna analiza vprašalnika	39
Priloga B: Sheme ekspertnih evalvacij.....	52
Priloga C: Vprašalnik	57

Kazalo Tabel

Tabela 3.1: Fokusne skupine.....	18
Tabela 3.2: Ekspertne evalvacije.....	19
Tabela 3.3: Kognitivni intervjuji.....	19
Tabela 3.4: Primerjava različnih metod testiranja.....	33
Tabela B.1: Shema QACS.....	52
Tabela B.2: QRCS shema.....	53
Tabela B.3: CSS shema.....	54

1 Uvod

Vsak anketni vprašalnik je potrebno pred izvedbo raziskave testirati, zato da zmanjšamo število napak, ki bi se v njem lahko kasneje pojavile. Določene napake odkrijemo šele takrat, ko začnemo z različnimi tehnikami kvalitativnega raziskovanja raziskovati proces spraševanja in odgovarjanja anketirancev na vprašalnik,. Če napake v vprašalniku odkrijemo, imamo možnost, da jih odstranimo, vprašalnik izboljšamo in ga naredimo objektivnejšega in prijaznejšega za anketirance, kar nam omogoča, da pridobimo večjo stopnjo odgovorov in kakovostnejše podatke (Snijkers 2002).

V diplomski nalogi bom poskušal odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji. Prvo raziskovalno vprašanje je: kakšen je vprašalnik o študentskih partnerstvih, tj. ali je narejen kakovostno. Drugo pa: kako se rezultati različnih kvalitativnih metod testiranja vprašalnika o študentskih partnerstvih razlikujejo med seboj.

V prvih dveh delih diplomske naloge bom obdelal teoretično ozadje. Tretje in četrto poglavje je namenjeno empiričnemu preverjanju raziskovalnih vprašanj. V zadnjem, petem delu pa bom povzel glavne ugotovitve vsakega poglavja ter odgovoril na raziskovalni vprašanji.

V prvem delu bom poskušal ugotoviti, zakaj je testiranje vprašalnikov pomembno. V drugem delu diplomske naloge bom izpostavil standarde in načela, ki jih mora izpolnjevati vsako anketno vprašanje. Pri kakovosti bom upošteval standarde, ki so jih izpostavili Groves in drugi (2009), pri načelih dobrega vprašalnika pa načela, ki jih je izpostavil Fowler (1995). V drugem delu bom tudi podrobno opisal vse metode testiranja vprašalnika, omenjene v diplomskem delu. Uporabil bom fokusne skupine, kognitivne intervjuje ter ekspertne evalvacije.

V tretjem delu bom s pomočjo fokusnih skupin, kognitivnih intervjujev ter ekspertnih evalvacij izpostavil najbolj problematična vprašanja ter njihove napake. Poleg tega bom vsako vprašanje obdelal tudi z vidika standardov kakovosti, ki so jih izpostavili Groves in drugi (2009), ter načel dobrega vprašalnika, ki jih je izpostavil Fowler (1995). Vsebina tretjega dela je osnova za odgovor na prvo raziskovalno vprašanje - kakšen je vprašalnik o študentskih partnerstvih, tj. ali je narejen kakovostno. V četrtem delu diplomske naloge bom primerjal rezultate posameznih metod testiranja vprašalnika, kar mi bo omogočilo, da odgovorim na

vprišanje, kako se rezultati različnih metod testiranja vprašalnika o študentskih partnerstvih razlikujejo med seboj.

Kot že prej omenjeno, bom v zadnjem, petem delu povzel vse glavne ugotovitve posameznih poglavij ter odgovoril na svoji dve raziskovalni vprašanji.

2 Teorija in metodologija

2.3 Zakaj testirati anketne vprašalnike

Predtestiranje vprašalnikov je edini način, da vnaprej ocenimo, ali vprašalnik anketarjem ter anketirancem povzroča težave. Vendar večina učbenikov ne daje veliko znanja ter navodil v zvezi s predtestnimi metodami. Objavljene raziskave v večini primerov ne dajejo nobenih informacij o tem, katere metode predtestiranja so bile uporabljene in kakšne ugotovitve so dale. Do nedavnega je bilo opravljeno zelo malo metodološkega raziskovanja na področju predtestiranja, saj je bilo predtestiranje vprašalnikov večinoma obvezno le v teoriji in ne v praksi. Zaradi tega ni veliko znanega o različnih vidikih predtestiranja, niti o tem, koliko predtestiranje vprašalnikov dejansko pripomore k njihovemu izboljšanju (Presser in drugi 2004, 109).

Na splošno so anketiranci pripravljeni odgovarjati na vprašalnike. Ljudje želijo biti vljudni in pogosto odgovarjajo tudi na vprašanja, ki jih ne razumejo. Velikokrat prihaja do težav, ker anketiranci ne razumejo določenih besed ali konceptov. Določene besede ali koncepte si tudi nepravilno razlagajo, ne da bi se tega sploh zavedali. Čeprav v vprašalniku obstajajo temeljne komunikacijske težave, anketiranci še vedno lahko zagotovijo odgovore, ki na prvi pogled dajejo občutek legitimnosti. Torej je naloga pilotskih študij, da ugotovijo, kako anketiranci razumejo določene besede in izraze, kako razumejo merske lestvice, ali so zmožni priklicati želene informacije, ali razumejo, kaj vprašalnik od njih zahteva itd. (Collins 2001, 231).

Zaupanje v pilotsko študijo temelji na dejstvu, da lahko z majhnim številom intervjujev pogosto odkrijemo številne probleme in napake, na primer vprašalnik vsebuje neželene predpostavke, nerodno besedilo, manjkajoče odgovorne kategorije itd. (Presser in drugi 2004, 110).

Pilotske študije temeljijo na predpostavki, da se bodo težave pri vprašalnikih odkrile z odgovori, ki jih vprašanja izzovejo (npr. ne vem ali ne morem odgovoriti), ali z drugimi vidnimi posledicami spraševanja (npr. obotavljanje ali nelagodje pri odgovarjanju). Vendar sta Cannell in Kahn (v Presser in drugi 2004, 110) ugotovila, da ne obstajajo natančni testi teh lastnosti. Nadaljujeta, da je pomoč izkušenih intervjuvancev na tem koraku zelo koristna, saj omogoča objektivno ocenitev vprašalnikov. Podobno trdita tudi Moser in Kalton (v Presser in drugi 2004, 110), ki pravita, da so za ugotavljanje kakovosti vprašalnika verjetno najbolj

uporabna poročila, v katerih posamezniki poročajo, kako so intervjuji ali anketiranja potekala in katere spremembe priporočajo. Pomembnost razumevanja intervjuvancev oziroma anketarjev je zelo dobro predstavljen v delu Sudmana in Bradburna (v Presser in drugi 2004, 110), v katerem pravita, da dobro izvedeno pilotsko testiranje omogoča najbolj neposreden način odkrivanja morebitnih napak (Presser in drugi 2004, 110).

Vendar pa bi tudi v primeru, če bi intervjuvanci in anketiranci bili posebno usposobljeni za prepoznavanje napak v vprašalnikih, bile pilotske študije vprašalnikov še vedno nezadostne za odkrivanje vseh napak, ki se lahko v njih pojavijo. Določenih problemov ne moremo odkriti samo z opazovanjem anketirancev. Primer: anketiranec lahko nepravilno razume namen določenega vprašanja brez kakršnega koli jasno vidnega vzroka. Poleg tega so pilotske študije navadno izvedene tako, da anketiranci ne vedo, da sodelujejo pri predtestiranju. Zaradi tega jih nikoli neposredno ne sprašujejo o njihovem mnenju o vprašalniku oziroma določenem vprašanju. Posledično so takšna testiranja bolj primerna za odkrivanje problemov, ki jih lahko vprašalniki povzročijo anketarjem in ne anketirancem (Presser in drugi 2004, 110–111).

Potrebno je tudi povedati, da pri pilotskih študijah intervjuvanci opisujejo probleme, ki se pojavljajo v vprašalnikih, ni pa točno določenega kriterija, kako pomembni so ti problemi. Presoja o pomembnosti določenega problema navadno temelji na izkušnjah, ki jih imajo intervjuvanci in anketarji, ter njihovi presoji (Presser in drugi 2004, 111).

Tehnike pilotskih študij so razdeljene v dve kategoriji, v predterensko in terensko testiranje. Predterensko testiranje se navadno uporablja v prvih fazah izdelave vprašalnika in vključuje fokusne skupine, kognitivne intervjuje ter ekspertne evalvacije. Terensko testiranje pa je sestavljeno iz več tehnik, med katere spadajo kodiranje vedenja, poročanje anketirancev, testiranje različnih vzorcev, analiza stopnje odgovorov in distribucija odgovorov (Scheuren 1997, 2).

V zadnjih desetletjih sta zaradi povečanega zavedanja o pomanjkljivosti pilotskih študij sledili dve veliki spremembi. Pri prvi je prišlo do preskoka v definiciji ciljev testiranja vprašalnikov, z odkrivanja napak, ki ovirajo anketarje in anketirance, na odkrivanje napak, ki vplivajo na kakovost podatkov. Pri drugi pa je prišlo do preskoka v sami metodologiji testiranja vprašalnikov. V veljavo so prišle metode, kot na primer kognitivni intervjuji, fokusne skupine, ekspertne evalvacije itd. Med razvojem teh novih metod se je porodilo vprašanje, kako jih uporabiti v kombinaciji ali kot posamezne metode, da bi z njimi izboljšali anketna merjenja. Postalo je zelo pomembno, za kakšne vprašalnike gre in kdo je ciljna populacija,

otroci, odrasli, ali je vprašalnik večjezičen, ali je vprašalnik računalniško podprt itd. (Presser in drugi 2004, 111).

2.4 Metode testiranja vprašalnikov

V naslednjem delu bom podrobneje pojasnil in opisal metode, ki se bodo pojavljale v mojem diplomskem delu in mi bodo pomagale odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji. Uporabil bom naslednje metode:

- fokusne skupine, ki jih bom podrobneje pojasnil s pomočjo Morgana (1997), Wrighta (1994), Teijlingen in drugi (2001) in Czaja (1998),
- kognitivne intervjuje, ki jih bom podrobneje pojasnil s pomočjo Willisa (1999),
- ekspertne evalvacije, ki jih bom podrobneje pojasnil s pomočjo avtorjev Cerar in drugi (2011), Hlebec (2009; 2009/10) ter Snijkers (2002).

Če želimo narediti kakovosten vprašalnik, upoštevamo navodila oziroma standarde, ki jih mora izpolnjevati vsako anketno vprašanje. Groves in drugi (2009, 259) so izpostavili tri standarde kakovosti:

- vsebinski standard, kjer nas zanima, ali vprašalnik sprašuje, kar nas zanima,
- kognitivni standard, kjer nas zanima, ali vsi anketiranci enako razumejo vprašanje, ali imajo vse potrebne informacije za odgovor ter ali so pripravljeni odgovoriti na vprašanje,
- standard uporabnosti, kjer nas zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da lahko anketiranci nanj odgovorijo s čim manjšim naporom.

Poleg standardov kakovosti Grovesa in drugi (2009, 259) je za dober vprašalnik potrebno upoštevati še Fowlerjeva načela. Fowler (1995, 103) je izpostavil sedem glavnih načel, ki jih mora upoštevati vsako vprašanje:

1. Moč anketnih raziskav je v spraševanju ljudi po njihovih zaključenih aktivnostih, po tem, kaj so naredili, o njihovi trenutni situaciji ter njihovih občutkih. Tukaj moramo biti previdni, da ne uporabimo informacij iz druge roke, da ne postavljamo

hipotetičnih vprašanj, da ne sprašujemo po vzročnih dejanjih ter da anketirancev ne sprašujemo po rešitvah kompleksnih situacij.

2. Naenkrat postavimo samo eno vprašanje.
3. Vprašanje mora biti postavljeno tako, da vsi anketiranci odgovarjajo na isto vprašanje. Tukaj moramo biti previdni pri izbiri posameznih besed, da ohranimo pomen. Če se sklicujemo na čas, ga moramo jasno definirati, in če je tema preobširna za eno vprašanje, postavimo več vprašanj.
4. V primeru, da pri anketiranju uporabimo anketarja, mora vprašanje vsebovati vse potrebne informacije, da anketiranec lahko odgovori takoj, ko anketar prebere vprašanje. Če mora anketar razložiti določene definicije, jih mora razložiti še pred postavitvijo vprašanja.
5. Anketirancem je potrebno jasno razložiti, kakšne vrste odgovorov pričakujemo.
6. Vprašanje mora biti oblikovano tako, da anketiranec čim lažje prebere in odgovori na vprašanje.
7. Vsem anketirancem moramo dati enaka navodila in jih enako usmerjati pri izpolnjevanju vprašalnika.

2.4.1 Fokusne skupine

Fokusne skupine uporabljamo z namenom, da dobimo vpogled v skrbi, prepričanja, reakcije ter besednjak naših ciljnih skupin. Prednost fokusnih skupin je, da interakcija med posamezniki v skupini spodbuja odgovore, s katerimi lahko predelamo zelo širok spekter tem. Vendar pa pri fokusnih skupinah obstajajo določene pomanjkljivosti. Skupinsko mnenje lahko vpliva na posameznikove odgovore, ki lahko privedejo do zavajajočih informacij. Poleg tega je s fokusnimi skupinami težje odkrivati težave pri občutljivih in kompleksnih vprašanjih (Wright 1994).

Kot oblika kvalitativnega raziskovanja so fokusne skupine v svojem temelju skupinski intervjuji, vendar ne v smislu pogovora med raziskovalcem in intervjuvancem, ampak se namesto tega pri fokusnih skupinah izvaja skupinska interakcija med člani skupine, ki temelji

na določeni temi. Le-to posreduje raziskovalec, ki je običajno tudi moderator skupine. Največja prednost fokusnih skupin je uporaba skupinske interakcije, ki lahko pripelje do določenih podatkov in pogledov, ki bi bili brez nje nedostopni (Morgan 1997, 2).

Še pred desetletjem so bile fokusne skupine skoraj popolna neznanka družboslovnim znanstvenikom. Sedaj pa vpogled v spletne baze podatkov nakazuje, da se raziskave, ki uporabljajo fokusne skupine, pojavljajo v več kot sto različnih znanstvenih člankih letno. Njihova uporaba v aplikativnih raziskavah zunaj akademskih okvirov pa je še bolj široka. Za hitro rast je delno krivo dejstvo, da lahko družboslovni znanstveniki dostopajo do tehnik in praks, ki jih uporablja marketinško raziskovanje. V marketinškem raziskovanju so fokusne skupine prisotne že več let kot glavna metoda kvalitativnega zbiranja podatkov. Drug dejavnik, ki je odgovoren za hitro rast fokusnih skupine, pa je sposobnost družboslovnih znanstvenikov, da prevzamejo in prilagodijo določene tehnike in prakse v svojo korist. Torej je bilo v bližnji zgodovini fokusnih skupin velik poudarek na sposojanju in inovaciji (Morgan 1997, 2).

Obstajajo trije osnovni načini uporabe fokusnih skupin (Morgan 1997, 3–4):

- Samostojna oblika.

Uporaba fokusne skupine kot samostojne oblike predstavlja primarni način zbiranja kvalitativnih podatkov, tako kot opazovanje pojava in individualni intervju lahko služita kot primarni obliki zbiranja podatkov. Uporaba te oblike zahteva natančno in previdno usklajevanje ciljev in podatkov, ki jih fokusne skupine proizvedejo za doseganje teh ciljev.

- Dodatni vir podatkov.

Fokusne skupine v tej obliki služijo kot vir predhodnih podatkov, potrebnih za primarno kvalitativno raziskavo. V tej obliki lahko fokusne skupine na primer služijo kot orodje za izdelave vprašalnikov. Fokusne skupine se lahko uporabljajo tudi kot vir sekundarnih podatkov, ki pomagajo pri primarni raziskavi. Lahko jih uporabljamo, če želimo ugotoviti, zakaj je pri zbiranju podatkov prišlo do slabih in nepotrebnih podatkov. V tem primeru morajo biti fokusne skupine sestavljene tako, da čim boljše služijo primarni raziskavi.

- Večmetodne študije.

V tej obliki se fokusne skupine uporabljajo za to, da pomagajo podatkom, zbranim z drugimi oblikami kvalitativnih metod. Namen te kombinirane metode zbiranja podatkov je, da pri celotnem raziskovanju vsaka metoda prispeva svoj edinstven pogled. Položaj fokusnih skupin v tej obliki je močno odvisen od raziskovalnih potreb, ciljev in omejitev.

Fokusne skupine torej lahko služijo več namenom. V samostojni obliki so lahko temelj za celotno raziskavo. V ostalih oblikah pa lahko pomagajo drugim metodam ali pa so z drugimi metodami združene v partnerstva. Velika prednost fokusnih skupin je torej njihova fleksibilnost, s katero lahko na razne načine služijo različnim študijam (Morgan 1997, 3–4).

V zadnjih letih so se fokusne skupine pričele uporabljati za testiranje vprašalnikov. Fokusne skupine so najbolj uporabne v zgodnjih fazah izdelave vprašalnikov. Zelo pomembno je, da pred uporabo fokusnih skupin določimo cilje, ki jih z njimi želimo doseči. Fokusne skupine so zelo dobre takrat, ko z njihovo pomočjo želimo ugotoviti, kako anketiranci razumejo določene besede in koncepte, kako si anketiranci priključijo informacije, ali anketiranci razumejo, kaj določeno vprašanje od njih zahteva itd. Prednost fokusnih skupin je, da z njimi dobimo zelo širok spekter informacij, saj mnenje enega člana skupine lahko stimulira druge člane k določenemu odgovoru. Ravno ti odgovori so zelo koristni, saj lahko na njihovi podlagi popravimo težave določenega vprašalnika. (Czaja 1998, 4). Fokusne skupine se pogosto uporabljajo kot metoda testiranja vprašalnikov. Uporabljajo se tudi pri večjih raziskavah, na primer popis prebivalstva v Veliki Britaniji leta 2001, raziskava o medicinskih sestrah leta 2000 v Veliki Britaniji, raziskava o porodniških babicah leta 2002 v Veliki Britaniji itd. (Teijlingen in drugi 2001, 1–2).

2.4.2 Kognitivni intervju

Kognitivni intervju, ki služi za testiranje anketnih vprašalnikov, so razvili leta 1980 preko interdisciplinarnega sodelovanja metodologov ter psihologov. Ključne lastnosti kognitivnih intervjujev so (Willis 1999, 1):

- kognitivni intervjuji se osredotočajo samo na vprašalnike in ne na druge anketne procese;
- glavni poudarek je na poučevanju kognitivnih procesov anketirancev pri izpolnjevanju anket;

- za izvedbo izberemo določene osebe, ki jih intervjuvamo v laboratorijskem okolju ali kakšnem drugem nadzorovanem okolju;
- osebe, ki jih izberemo za kognitivne intervjuje, imajo določene karakteristike, ki so potrebne za določeno raziskavo (spol, starost, izobrazba itd.).

Za nevsakdanja anketna vprašanja je lahko proces odgovarjanja zelo kompleksen in zahteva več kognitivnih korakov hkrati. Nekaterih procesov se anketiranec lahko zaveda, medtem ko so nekateri procesi avtomatični in podzavestni. Kognitivni procesi lahko tudi variirajo glede na tip vprašanj (Willis 1999, 2–3).

Raziskovalci, ki uporabljajo kognitivne intervjuje, se pri svojih raziskavah zavedajo, da ne morejo točno vedeti, kaj se dogaja v mislih anketirancev. Zato so cilji kognitivnih intervjujev, da od posameznika dobimo določene sledi, po katerih je možno sklepanje o določenem kognitivnem procesu (Willis 1999, 3).

Obstajata dve glavni podkategoriji kognitivnih intervjujev. To sta: intervjuvanje preko glasnega razmišljanja ter verbalno sondiranje (*ang. verbal probing*). Intervjuvanje preko glasnega razmišljanja izhaja iz psiholoških procesov, ki sta jih opisala Ericsson in Simon (v Willis 1999, 4) in opisuje specifično aktivnost. Tukaj morajo intervjuvanci glasno razmišljati, medtem ko odgovarjajo na anketni vprašalnik. Raziskovalec prebere vsako vprašanje intervjuvancu in nato zabeleži procese, ki jih intervjuvanec uporabi, da pride do določenega odgovora (Willis 1999, 4).

Kot alternativa intervjuvanja preko glasnega razmišljanja je verbalno sondiranje osnovna metoda, ki jo uporabljajo kognitivni raziskovalci. Ko raziskovalec postavi anketno vprašanje in intervjuvanec na njega odgovori, raziskovalec nato povpraša po dodatnih specifičnih informacijah, ki so vezane na odgovor intervjuvanca. V osnovi raziskovalec dodatno raziskuje odgovore, ki mu jih je dal intervjuvanec (Willis 1999, 5).

V diplomski nalogi sem uporabil naslednje tehnike (Hlebec 2009/2010):

- sočasno glasno razmišljanje: anketiranec glasno razmišlja, medtem ko odgovarja na anketno vprašanje,
- retrospektivno glasno razmišljanje: anketiranec opiše, kako je oblikoval odgovor(e), kot zaključek anketiranja,

- definicije: anketiranec definira ključne izraze v vprašanju.

2.4.3 Ekspertna evalvacija

Pri ekspertni evalvaciji vprašalnike pregleda skupina metodoloških strokovnjakov. Iz tega razloga se metoda imenuje tudi skupinski strokovni pregled ali strokovna analiza. Ekspertna evalvacija se uporablja zato, da raziskovalci pri izdelavi vprašalnika, pri testiranju vprašalnika in tudi v operativnem stanju vprašalnika dobijo določena mnenja in poglede o potencialni problematiki vprašalnika, na primer o morebitnih problemih, ki jih imajo anketiranci pri razumevanju vprašanj in odgovarjanju nanje. Metoda se pogosto uporablja v primerih, ko potrebujemo hiter pregled vprašalnika, saj je metoda časovno zelo učinkovita. Ekspertna evalvacija pa se uporablja tudi za izdelavo predtestnih protokolov, na primer identifikacija možnih problematik vprašalnika, ki jih je potrebno testirati (Snijkers 2002, 68–69).

Pogosto se dogaja, da vprašalnike pregledajo strokovnjaki, ki imajo že določeno znanje ter izkušnje na področju terenskega testiranja in izdelave vprašalnikov (Snijkers 2002, 69). »Načeloma naj bi vprašalnik individualno pregledali najmanj trije eksperti in največ deset. Končni rezultat je skupno poročilo o odkritih napakah in priporočilih glede izboljšanja vprašalnika, ki ga lahko eksperti naredijo skupaj v procesu diskusije in medsebojnega usklajevanja; skupno poročilo lahko naredi tudi izbrani ekspert. Pri ekspertni evalvaciji je možna uporaba seznamov ali shem mogočih napak. Z uporabo shem naj bi zmanjšali subjektivnost presojanja kakovosti, saj se lahko zgodi, da imajo eksperti različne poglede na idealno obliko posameznega anketnega vprašanja (npr. sodo ali liho število odgovorov, označevanje samo ekstremnih vrednosti ali poimenovanje vseh odgovorov pri ordinalnih lestvicah).« (Cerar in drugi 2011, 395).

Kot pravi Snijkers (2002, 71–72), ekspertna evalvacija ponuja način, kako hitro pregledati vprašalnik ter podati rezultate. Število težav, ki jih metoda odkrije, je odvisna od števila ekspertov ter njihovega znanja in izkušenj. Slaba stran te metode je, da v proces testiranja vprašalnika ni vključen noben anketiranec, kar prispeva k temu, da pri končnih uporabnikih metoda ni prepričljiva. Ker je v procese navadno vključena formalna shema, je metoda kvalitativne narave. Poleg tega, da končnim kupcem oziroma uporabnikom pomaga pri testiranju vprašalnikov, metoda tudi omogoča postavljanje različnih hipotez glede tega, katere

metode bi se še uporabile pri testiranju vprašalnika, na primer fokusne skupine, kognitivni intervjuji itd.

V zvezi s testiranjem vprašalnikov z metodo ekspertne evalvacije v diplomski nalogi omenjam štiri sheme, in sicer QRCS, QACS, CSS in švedska shema.

Shema QRCS (ang. Questionnaire Review Coding System) vsebuje pravila, ki se delijo na naslednje kategorije (Hlebec 2009/10):

- navodila (podkategorije: vsebina navodil, navodila za navigacijo, vsebina vprašanj);
- razumevanje (podkategorije: terminologija vprašanj, struktura vprašanj, retorično obdobje);
- priklic informacij (podkategorije: lastnosti organizacij, identifikacija virov, priklic spomina, priklic zapisa);
- sinteze in presojanje (podkategorije: ujemanje, postopki presoje, značilnosti naloge);
- izbor odgovora (podkategorije: terminologija odgovorov, odgovor, struktura odgovorov).

Shema QACS (ang. Questionnaire Appraisal Coding System) vsebuje pravila, ki se delijo na naslednje kategorije (Hlebec 2009/10):

- razumevanje vprašanj,
- obdelava informacij,
- poročanje.

Shema CSS vsebuje pravila, ki se delijo na naslednje kategorije (Hlebec 2009/10):

- razumevanje in komunikacija (podkategorije: težave za izpraševalca, vsebina vprašanj, struktura vprašanj, referenčni okvir),
- priklic spomina,
- presoja in evalvacija,
- izbira odgovora (podkategorije: terminologija odgovorov, posamezni odgovori).

Zadnja shema, ki jo omenjam v diplomski nalogi, je švedska shema. Švedska shema je podana v obliki navodil, ki se direktno nanašajo na določen problem. Švedska shema sestoji iz naslednjih kategorij (Hlebec 2009, 10–12):

- teoretične (koncept) in empirične spremenljivke;
- oblikovanje anketnih vprašanj;
- odgovori:
 - o oblikovanje odgovorov,
 - o vnaprej oblikovani odgovori;

- oblika vprašalnika.

Vse sheme so podrobneje opisane v prilogi B.

3 Evalvacija anketnega vprašalnika o študentskih partnerstvih

3.1 Metodologija in podatki

V naslednjem delu seminarske naloge bom poskusil odgovoriti na dve raziskovalni vprašanji, in sicer, kakšen je vprašalnik o študentskih partnerstvih, ali je narejen kakovostno, ter kako se rezultati različnih metod testiranja vprašalnika o študentskih partnerstvih razlikujejo med seboj? Najprej bom odgovoril na prvo vprašanje, in sicer bom kakovost vprašalnika preverjal s tremi metodami testiranja vprašalnikov. Uporabil bom fokusne skupine, kognitivni intervju ter ekspertno evalvacijo. Nato bom odgovoril še na drugo raziskovalno vprašanje, in sicer bom primerjal fokusne skupine, kognitivne intervjuje ter ekspertne evalvacije in ugotovil, kako se rezultati teh metod med seboj razlikujejo.

Vprašalnik, ki ga bom z različnimi metodami testiral, se imenuje Študentski vprašalnik o partnerstvih, katerega namen je raziskovanje odnosa študentov do partnerskih zvez. Vprašalnik je namenjen ženskam in je sestavljen iz dveh delov. Prvi del je sestavljen iz 11 demografskih vprašanj, drugi pa iz 8, ki se nanašajo na partnerske zveze.

Fokusne skupine so bile izvedene v letu 2009/2010 pri predmetu Oblikovanje anketnega vprašalnika (Mali in drugi 2009/2010, 9). Spodnja tabela prikazuje osnovne značilnosti fokusnih skupin:

Tabela 3.1: Fokusne skupine

	Nino Zajc	Aleksander Mali	Matevž Postrašija	Zoran Dramičanim
Število udeležencev	5	5	5	5
Spol udeležencev	mešano	samo moški	samo ženske	mešano
Status	študent	študent	študent	študent
Povprečna starost udeležencev	21,4	20,8	21	21,4

Vir: Mali in drugi (2009/2010, 9).

Fokusne skupine so izvedli tedanji člani skupine, med katerimi sem bil tudi sam. Ciljna populacija vprašalnika o študentskih partnerstvih so bili študenti, zato so le-ti sestavljali

fokusne skupine, preko katerih smo želeli pridobiti mnenja ciljnih skupin. Dve fokusni skupini sta bili ločeni po spolu, ostali dve skupini pa sta bili mešani. Glede starosti skupine niso imele posebne omejitve; skupina Zorana Dramičanima je bila najstarejša, skupina Aleksandra Malija pa najmlajša (Mali in drugi 2009/2010, 9).

Vse fokusne skupine smo izvedli v mirnem in nadzorovanem okolju, saj smo poskušali dobiti čim bolj relevantne podatke s čim manjšim komunikacijskim šumom. Poleg tega smo vse skupine snemali z diktafoni, s pomočjo katerih smo lažje beležili odgovore posameznikov (Mali in drugi 2009/2010, 9–10).

Poleg fokusnih skupin smo v okviru predmeta Oblikovanje anketnega vprašalnika izvedli tudi tri ekspertne evalvacije (Božič in drugi 2009/2010, 8–38):

Tabela 3.2: Ekspertne evalvacije

Ime in priimek	Shema	Shema
Tjaša Korenčič	švedska shema	Shema CSS
Mateja Hren	švedska shema	Shema QRCS
Marina Božič	švedska shema	Shema QACS

Vir: Božič in drugi (2009/2010, 8–38).

Iz zgornje table se vidi, kdo je ekspertne evalvacije izvedel ter katere sheme je uporabil. Ekspertne evalvacije smo izvedli v študijskem letu 2009/2010 v okviru predmeta Oblikovanje anketnega vprašalnika profesorice Valentine Hlebec (Božič in drugi 2009/2010, 39).

Zadnja metoda, ki jo potrebujem za odgovor na svoja raziskovalna vprašanja, so kognitivni intervjuji:

Tabela 3.3: Kognitivni intervjuji

	Marjanca Feltrin	Katja Hribovšek	Anja Lipar	Katja Sajovic	Diana Stanovnik
Število udeležencev	5	5	5	5	7
Spol udeležencev	ženske	ženske	ženske	ženske	ženske
Status	študent	študent	študent	študent	študent

Povprečna starost udeležencev	23,2	24	24,2	22,6	24,4
Uporabljene tehnike	definicije	sočasno glasno razmišljanje	retrospektivno glasno razmišljanje	sočasno glasno razmišljanje	retrospektivno glasno razmišljanje

Vir: Feltrin in drugi (2009/2010, 9).

Iz zgornje tabele se vidi, da smo opravili sedemindvajset kognitivnih intervjujev. Uporabili smo tehnike definicij, sočasnega glasnega razmišljanja ter retrospektivnega glasnega razmišljanja. Udeleženke kognitivnih intervjujev so bile študentke ženskega spola, stare med 22 in 25 let. Vse skupine kognitivnih intervjujev so imele po pet udeleženk, razen skupine Diane Stanovnik, ki je imela 7 udeleženk.

Izdelal sem celotno analizo vprašalnika (glej prilogo A), ki se nanaša na vsa problematična vprašanja. V naslednjem delu bom izpostavil samo najtežavnejša vprašanja. Torej tista vprašanja, pri katerih težave zaznajo vse metode.

3.2 Rezultati

Sklop »Demografija«, 6. vprašanje:

Ali kdaj obiskujete verske obrede, ali nikoli?

1. Vsako nedeljo
2. Do 3-krat mesečno
3. Vsaj enkrat mesečno
4. Le včasih, ob velikih praznikih in ob posebnih priložnostih
5. Še manj pogosto
6. Nikoli
7. Brez odgovora

Vprašanje o verskih obredih je bilo prvo vprašanje, pri katerem so težave zaznale vse tri metode. Po ugotovitvah fokusnih skupin je problem različna interpretacija verskih obredov. Problem je, da nikjer v vprašalniku verski obred ni definiran, zaradi česar prihaja do različnih interpretacij. Nekateri člani fokusnih skupin so verski obred definirali že kot osebna molitev k bogu, medtem ko so nekateri definirali verski obred le kot sveta maša. Za nekatere še pogreb ni bil verski obred, ampak le sveta maša (Mali in drugi 2009/2010, 41). Vprašanje ni v skladu s 3. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje postavljeno tako, da vsi anketiranci odgovarjajo na isto vprašanje (Fowler 1995, 103). Glede na to, da vsak anketiranec razume verski obred na svoj način, vsi anketiranci ne odgovarjajo na isto vprašanje. Poleg tega vprašanje ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda. Vsebinski standard zanima, ali vprašanje sprašuje, kar želimo, kognitivni pa, ali vsi anketiranci enako razumejo vprašanje (Groves in drugi 2009, 259). Glede na težave z definicijo verskega obreda ne moremo vedeti, ali so anketiranci odgovorili na to, kar nas je zanimalo, ter ali so vsi anketiranci razumeli vprašanje enako.

Ekspertna evalvacija je tukaj s pomočjo švedske sheme poudarila, da vprašanje sprašuje po družbeno zelo občutljivi temi, zaradi česar obstaja možnost, da anketiranci ne bodo želeli podati odgovora ali pa bo odgovor neiskren (Božič in drugi 2009/2010, 41). Glede na ugotovitve ekspertne evalvacije vprašanje ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da anketirancev čim lažje prebere in odgovori na vprašanje (Fowler 1995, 103). Zaradi družbeno občutljive teme obstaja možnost, da bodo anketiranci pri tem vprašanju imeli problem pri odgovarjanju. Glede na ekspertno evalvacijo vprašanje ravno tako ne dosega kognitivnega standarda, katerega zanima, ali vsi anketiranci razumejo vprašanje enako, ali imajo vse potrebne informacije za odgovor ter ali so pripravljeni odgovoriti na vprašanje (Groves in drugi 2009, 259). Zopet se zaradi družbeno občutljive teme tukaj pojavi vprašanje, ali bodo anketiranci pripravljeni odgovoriti na vprašanje.

Kognitivni intervjuji so s tehniko sočasnega glasnega razmišljanja tukaj izpostavili problem, da anketiranci niso točno vedeli, kako odgovoriti na vprašanje. Zanimalo jih je, ali se na to vprašanje preprosto odgovori z da ali ne, ali pa z odgovorom, ki jih sprašuje po pogostosti obiskovanja verskih obredov (Feltrin in drugi 2009/2010, 53). Glede na komentarje vprašanje ni v skladu s 5. načelom, ki pravi, da moramo anketirancem jasno razložiti, kakšne odgovore pričakujemo (Fawler 1995, 103). Ravno tako ne dosega standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da anketiranci nanj lahko odgovorijo s čim manjšim naporom (Groves in drugi 2009, 259). Vendar menim, da težava, ki so jo izpostavili Feltrin in

drugi (2009/2010, 53), ni tako zelo problematična in ne bo drastično vplivala na izpolnjevanje vprašalnika, saj so odgovori pri tem vprašanju že vnaprej podani in anketiranca usmerjajo k želenemu odgovoru.

Sklop »Demografija«, 7. vprašanje:

Kako bi na lestvici od 1 (levo) do 10 (desno) opredelili svojo politično usmeritev?

(leva politična usmeritev) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (desna politična usmeritev)

Nisem opredeljen

Pri tem vprašanju so fokusne skupine izpostavile, da lahko pride do težav, ker nekateri anketiranci ne bi znali definirati leve in desne politične usmeritve. Problem je v tem, da bodo anketiranci različno vključeni v politiko, ker nekatere politika zelo zanima, nekatere pa ne. Zaradi tega lahko pride do odstopanj od tega, kaj pomeni, če si desno ali levo politično usmerjen (Mali in drugi 2009/2010, 49). Torej vprašanje ni v skladu s 3. načelom, ki pravi, da morajo vsi anketiranci odgovarjati na isto vprašanje (Fowler 1995, 103). Glede na to, da anketiranci različno razumejo politično usmeritev, vprašanje ne dosega vsebinskega standarda, katerega zanima, ali vprašanje sprašuje, kar želimo, ter kognitivnega standarda, katerega zanima, ali vsi anketiranci enako razumejo vprašanje (Groves in drugi 2009, 259).

S pomočjo sheme QACS je ekspertna evalvacija izpostavila problem, da je lahko vprašanje za anketiranca občutljivo. Vprašanje sprašuje po politični usmeritvi, ki je lahko včasih še zmeraj tabu. Zaradi družbene občutljivosti pri tem vprašanju obstaja možnost, da anketiranci ne bodo želeli podati odgovora, ali pa bodo odgovori neiskreni (Božič in drugi 2009/2010, 43). Glede na občutljivost vprašanja ni izpolnjeno 6. načelo, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da anketiranec čim lažje prebere vprašanje in nanj odgovori (Fowler 1995, 103). Poleg tega vprašanje ne dosega kognitivnega standarda kakovosti, katerega zanima, ali so anketiranci pripravljeni odgovoriti na vprašanje (Groves in drugi 2009, 259).

Kognitivni intervjuji so s pomočjo tehnike sočasnega glasnega razmišljanja izpostavili, da so zaradi prevelikega števila odgovorov razlike med odgovori premajhne, zaradi česar bodo anketiranci težje odgovorili na vprašanje. Poleg tega je tehnika sočasnega glasnega razmišljanja izpostavila podoben problem kot fokusne skupine, in sicer, da obstaja veliko

nezanimanje za politiko, zaradi česar anketiranci ne bodo znali razločiti med desno in levo politično opcijo in bodo podajali sredinske odgovore (Feltrin in drugi 2009/2010, 53). Zaradi prevelike merske lestvice vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom, zaradi težave pri razlikovanju med levo in desno politično opcijo pa ni v skladu s 3 načelom. Poleg tega zaradi prevelikega števila odgovorov vprašanje ne dosega standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da anketiranci na njega odgovorijo s čim manjšim naporom (Groves in drugi 2009, 259). Zaradi težav pri razlikovanju desne in leve politične opcije pa vprašanje ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda.

Sklop »Partnerske zveze«, 2. vprašanje:

Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko veze?

_____ let

Člani fokusnih skupin so imeli velike probleme pri definiciji partnerske zveze. Obsežna razprava se je razvila že pri vprašanju, ali ljubezen spada v partnersko zvezo ali ne, ali lahko sploh imamo partnersko zvezo, če ljubezen ni vključena, in če ljubezen ni vključena, kateri drugi dejavniki so potrebni za obstoj partnerske zveze. Spraševali so se tudi, ali je ljubezen potrebna za partnersko zvezo, ali brez nje partnerska zveza ne more obstajati, ali vsak posameznik enako interpretira ljubezen, ali je ta interpretacija odvisna od tega, koliko smo stari, ali smo čustveno zreli itd. (Mali in drugi 2009/2010, 50–51). Poleg tega lahko pri tem vprašanju pride do neiskrenih odgovorov. Po mnenju članov fokusnih skupin se študenti v primeru, ko se tematika nanaša na partnerske zveze, radi bahajo ter odgovore prilagodijo tako, da se pred svojimi vrstniki pokažejo v pozitivni luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–11). Glede na probleme s samo definicijo partnerske zveze vprašanje torej ni v skladu s 3 načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje postavljeno tako, da vsi anketiranci odgovarjajo na isto vprašanje, niti s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori (Fowler 1995, 103). Zaradi problema z definicijo partnerske zveze ter iskrenostjo odgovorov vprašanje ravno tako ne dosega vsebinskega standarda, katerega zanima, ali vprašanje sprašuje, kar želimo, ter kognitivnega standarda, katerega zanima, ali vsi anketiranci enako razumejo vprašanje (Groves in drugi 2009, 259).

Ekspertna evalvacija je s pomočjo sheme QRCS prišla do zaključka, da pri tem vprašanju lahko pride do netočnega priklica informacij. Lahko pride do napačne ocene starosti anketiranca pri njegovi prvi partnerski zvezi, kjer so lahko odstopanja tudi po nekaj let (Božič in drugi 2009/2010, 43). Glede na težave z oceno starosti pri prvi partnerski zvezi vprašanje ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori (Fowler 1995, 103). Poleg tega vprašanje ne dosega standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da lahko anketiranec nanj odgovori s čim manjšim naporom, ter kognitivnega standarda, katerega zanima, ali ima anketiranec vse potrebne informacije za odgovor (Groves in drugi 2009, 259).

Kognitivni intervjuji so s pomočjo tehnike definicij opazili podoben problem kot fokusne skupine. Kognitivni intervjuji so ugotovili, da prihaja do težav z definicijo partnerske zveze, saj si jo je vsaka članica kognitivnega intervjuja razlagala drugače (Feltrin in drugi 2009/2010, 54). Enako kot pri fokusnih skupinah vprašanje torej ni v skladu s 3. načelom in ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda kakovosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 3. vprašanje:

Koliko partnerskih vez ste imeli doslej (vključno s sedanjo, če jo imate)?

_____ *partnerskih vez*

Fokusne skupine so pri tem vprašanju izpostavile podobne težave kot pri vprašanju *Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko zvezo?* Ponovno je problematična definicija partnerskih zvez, kjer pri članih fokusnih skupin prihaja do odstopanj pri definiciji partnerske zveze (Mali in drugi 2009/2010, 50–51). Poleg tega obstaja možnost, da bo pri tem vprašanju prihajalo do olepševanja odgovorov, saj študentje radi odgovarjajo tako, da se pred vrstniki pokažejo v lepi luči. Torej študentje lahko navedejo večje ali manjše število partnerskih zvez glede na to, kateri odgovor jim bolj ustreza (Mali in drugi 2009/2010, 10–11). Torej enako kot pri vprašanju *Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko ?* vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda.

Ekspertna evalvacija je pri tem vprašanju izpostavila več problemov. Prvi problem je izpostavila s pomočjo sheme CSS, pri kateri je potrebna sprememba strukture odgovorov. Struktura odgovorov naj se spremeni v zaprti tip, kjer naj se uporabi naslednja lestvica: nič,

manj kot 3, od 4 do 7, več kot 7 (Božič in drugi 2009/2010, 41). Drugi problem je bil izpostavljen s pomočjo sheme QRCS, ki je ugotovila možnost netočnega priklica informacij. Pri tem vprašanju lahko pride no napačne ocene števila partnerskih zvez, pri čemer lahko pride do večjih odstopanj (Božič in drugi 2009/2010, 43). Glede na to, da struktura odgovorov ni primerna in da bodo anketiranci imeli problem s priklicem informacij, vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori (Fowler 1995, 103). Vprašanje poleg tega ne dosega kognitivnega standarda, katerega zanima, ali ima anketiranec vse potrebne informacije za odgovor, ter standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da lahko anketiranec nanj odgovoril s čim manjšim naporom (Groves in drugi 2009, 259).

Kognitivni intervjuji so pri tem vprašanju izpostavili težave s pomočjo tehnike definicij ter retrospektivnega glasnega razmišljanja. Pri tehniki definicij so člani kognitivnih intervjujev izpostavili, da imajo probleme pri definiciji partnerske zveze. Člani niso vedeli, kaj šteti za partnersko zvezo in kaj ne. Pri tehniki retrospektivnega glasnega razmišljanja pa so člani imeli probleme pri razlikovanju med resnimi in manj resnimi partnerskimi zvezami. Poleg tega niso vedeli, ali naj pri tem vprašanju upoštevajo samo resne partnerske zveze ali vse partnerske zveze (Feltrin in drugi 2009/2010, 54–55). Podobno kot pri fokusnih skupinah je tudi tukaj glavni problem definicija partnerske zveze, zaradi česar vprašanje ni v skladu s 3. načelom in ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda.

Sklop »Partnerske zveze«, 5. vprašanje:

Koliko časa je trajala vaša zadnja (že razpadla) partnerska veza?

_____ leto _____ meseci

Veza še vedno traja

Fokusne skupine pri tem vprašanju izpostavijo podobne probleme kot pri vprašanjih *Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko vezo?* in *Koliko partnerskih vez ste imeli doslej (vključno s sedanjo, če jo imate)?* Ponovno je tukaj problem definicija partnerske zveze, ki se med člani fokusnih skupin zelo razlikuje (Mali in drugi 2009/2010, 50–51). Poleg tega obstaja možnost, da bo pri tem vprašanju prihajalo do olepševanj odgovorov, saj študentje radi odgovarjajo tako, da se pred vrstniki pokažejo v lepi luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–11).

Fokusne skupine pa pri tem vprašanju izpostavijo tudi novo težavo. Pojavi se vprašanje, ali se ob razpadu partnerske zveze oba partnerja zavedata, da je zveza razpadla. Obstaja namreč možnost, da en partner misli, da zveza še vedno traja, medtem ko je za drugega partnerja zveza že razpadla. Torej je datum razpada zveze zelo težko določiti (Mali in drugi 2009/2010, 50–51). Glede na zgornje komentarje vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega vsebinskega in kognitivnega standarda.

Ekspertna evalvacija je s pomočjo sheme QACS izpostavila, da vprašanje ni popolnoma razumljivo, saj ni jasno, po kateri zvezi sprašuje. Poleg tega so pri tem vprašanju še pripombe, ki jih izpostavi švedska shema. Glede na švedsko shemo naj se vprašanje spremeni v zaprti tip (Božič in drugi 2009/2010, 40–43). Glede na to, da ni popolnoma jasno, po kateri zvezi vprašanje sprašuje, ni v skladu s 3. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje postavljeno tako, da vsi anketiranci odgovarjajo na isto vprašanje. Glede na predlog švedske sheme pa vprašanje ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori (Fowler 1995, 103). Vprašanje ravno tako ne dosega nobenega od standardov kakovosti, ki so jih izpostavili Groves in drugi (2009, 259).

Težave so izpostavili tudi kognitivni intervjuji, in sicer s tehniko definicij in sočasnega glasnega razmišljanja. Glede na tehniko definicij je vprašanje zastavljeno precej nejasno, kar vodi k nejasnim odgovorom. Tehnika sočasnega glasnega razmišljanja pa je izpostavila, da člani kognitivnih intervjujev niso točno vedeli, po kateri zvezi jih vprašanje sprašuje (Feltrin in drugi 2009/2010, 55). Glede na to, da je zastavljeno dokaj nejasno, vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom. Glede na to, da člani kognitivnih intervjujev niso vedeli, po kateri zvezi jih vprašanje sprašuje, pa vprašanje ni v skladu s 3. načelom. Podobno kot pri ekspertni evalvaciji vprašanje torej ne dosega nobenega od standardov kakovosti, ki so jih izpostavili Groves in drugi (2009, 259).

Sklop »Partnerske zveze«, 6. vprašanje:

Kateri je bil glavni razlog, da je veza razpadla?

	velja zame	velja za partnerja/partnerko
nisem ga/je več ljubila	☐	☐
več ljubil/a	☐	☐ on/ona me ni

vse bolj sva živela drug mimo drugega	0	0
njegova/njena seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	0	0
moja seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	0	0
počutila sem se preveč utesnjeno	0	0
on/ona se je počutil/a preveč utesnjeno	0	0
bila sem spolno nepotešena	0	0
on/ona je bil/a spolno nepotešen/a	0	0
spori in prepiri	0	0
prostorska ločitev	0	0
Drugi razlogi za razpad zveze:		

Fokusne skupine so pri tem vprašanju izpostavile enake probleme kot pri vprašanju *Koliko časa je trajala vaša zadnja (že razpadla) partnerska veza?*, pri katerem je bila problematična definicija partnerske zveze, saj je prišlo do razlik v razumevanju pri posameznih članih fokusnih skupin. Ravno tako se je ponovno pojavilo vprašanje, ali se oba partnerja zavedata, da je zveza razpadla ter ali bodo študenti pripravljene iskreno odgovarjati na vprašanja, ali bodo odgovarjali tako, da se bodo pred vrstniki pokazali v lepi luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–51). Torej enako kot pri vprašanju *Koliko časa je trajala vaša zadnja (že razpadla) partnerska veza?* vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega ter vsebinskega standarda kakovosti.

Več težav je izpostavila ekspertna evalvacija. Prvo težavo je izpostavila s pomočjo sheme CSS, pri kateri je bilo predlagano, da se spremeni struktura odgovorov. Odgovori naj se razdelijo v tri sklope, kjer bi prvi sklop veljal za partnerja, drugi zame in tretji za oba (Božič in drugi 2009/2010, 41). Drugo težavo je izpostavila shema QACS, ki je ugotovila, da je

vprašanje dokaj kompleksno, zaradi česar bo priklic informacij, potrebnih za odgovor, pri anketirancih trajal različno dolgo. Poleg tega je to vprašanje dokaj občutljivo in družbeno nezaželeno, kar bo vplivalo na to, ali bodo anketiranci želeli odgovoriti ali ne ter na samo iskrenost odgovorov (Božič in drugi 2009/2010, 42). Zadnjo težavo pri ekspertni evalvacije je izpostavila shema QRCS, kjer je bil izpostavljen problem, da lahko pride do netočnega priklica informacij, potrebnih za odgovor na vprašanje. Shema QRCS podobno kot shema QACS poudari, da je vprašanje dokaj kompleksno in občutljivo, kar bo vplivalo na pripravljenost anketirancev, da odgovarjajo na vprašanje in na njihovo iskrenost (Božič in drugi 2009/2010, 43). Glede na zgornje komentarje vprašanje torej ni v skladu z 2. načelom, ki pravi, da naenkrat postavimo samo eno vprašanje, ter s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da anketiranec čim lažje prebere in odgovori na vprašanje (Fowler 1995, 103). Vprašanje poleg tega ne dosega kognitivnega standarda, katerega zanima, ali imajo anketiranci vse potrebne informacije za odgovor ter ali so pripravljeni odgovoriti na vprašanje, in standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da lahko anketiranci nanj odgovorijo s čim manjšim naporom (Groves in drugi 2009, 259).

Z uporabo ekspertne evalvacije je bilo izpostavljenih več težav. Z uporabo tehnike definicij je bilo izpostavljeno, da se določeni odgovori ponavljajo ter da anketiranec ne more točno vedeti, kaj je takrat čutil partner. Posebej so definicije izpostavile pojem ljubiti ter seksualna afera. Pri terminu ljubiti se je s pomočjo tehnike definicij ugotovilo, da je dojemanje termina preširoko in ga je potrebno nekoliko bolj specifično opredeliti. Pri terminu seksualna afera pa je bilo izraženo, da bi bil bolj primeren termin varanje in ne seksualna afera. Tehnika retrospektivnega glasnega razmišljanja je ravno tako izpostavila termin seksualna afera, kjer naj bi bil termin neprimeren, družbeno občutljiv, nezaželen, zaradi česar nekateri anketiranci morda ne bodo želeli podati odgovora ali pa bodo odgovori neiskreni. Druga težava, ki jo je tehnika retrospektivnega glasnega razmišljanja izpostavila, je, da se anketiranci spominjajo predvsem dogodkov, ki so se zgodili proti koncu partnerske zveze, ne pa toliko starejših dogodkov. Poleg tega je ta tehnika izpostavila tudi, da so anketiranci imeli probleme pri podajanju odgovorov, saj niso vedeli, ali lahko odgovorijo na več odgovorov ali samo na enega. S pomočjo tehnike sočasnega glasnega razmišljanja je bilo ugotovljeno, da zaradi zelo občutljive teme anketiranci ne bodo pripravljeni podati vseh možnih razlogov za razpad partnerske zveze (Feltrin in drugi 2009/2010, 55–56). Glede na zgornje komentarje vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori, in s 3. načelom, ki pravi da mora biti

vprišanje postavljeno tako, da vsi anketiranci odgovarjajo na isto vprašanje (Fawler 1995, 103). Vprašanje ravno tako ne dosega standardov kakovosti po Grovesu in drugi (2009, 259).

Sklop »Partnerske zveze«, 7. in 8. vprašanje:

Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu veze spali z nekom drugim?

1. *to se je prekrivalo (ob razpadanju veze)*
2. *_____ mesecev _____ tednov*
3. *še nisem*

Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu te veze začeli s novo partnersko vezo?

1. *to se je prekrivalo (ob razpadanju stare veze)*
2. *_____ mesecev _____ tednov*
3. *še nisem*

Vprašnji *Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu veze spali z nekom drugim?* in *Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu te veze začeli s novo partnersko vezo?* bom analiziral skupaj, saj so pri teh dveh vprašanjih metode testiranja vprašalnikov prišle do enakih zaključkov.

Fokusne skupine so pri teh dveh vprašanjih izpostavile podobne probleme, ki so bili omenjeni že pri prejšnjih vprašanjih, pri katerih so bile problematične definicije partnerske zveze, zaradi česar je prišlo do različnega razumevanja pri posameznih članih fokusnih skupin. Ravno tako so se ponovno pojavila vprašanja, ali se oba partnerja zavedata, da je zveza razpadla, ali bodo študenti pripravljene iskreno odgovarjati na vprašanja, ali bodo odgovarjali tako, da se bodo pred vrstniki pokazali v lepi luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–51). Pri vprašanju *Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu veze spali z nekom drugim?* pa so fokusne skupine izpostavile novo težavo. Problematična je bila besedna zveza spati z nekom. Večina članov fokusnih skupin je to besedno zvezo razumela kot spolni odnos med dvema partnerjema, vendar se je izkazalo, da ta definicija ni tako samoumevna, kot se je pričakovalo. En član fokusnih skupin je imel težave s to besedno zvezo, saj jo je razumel kot dva partnerja, ki spita skupaj in nimata nujno spolnega odnosa (Mali in drugi 2009/2010, 51). Torej

vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega ter vsebinskega standarda kakovosti.

Ravno tako kot fokusne skupine je pri vprašanjih 7 in 8 tudi ekspertna evalvacija izpostavila enake probleme. Švedska shema je ugotovila, da vprašanji ne vsebujeta vseh potrebnih odgovorov, saj manjka odgovor »nekaj dni«. S pomočjo švedske sheme je bilo tudi predlagano, da se odgovori spremenijo v zaprti tip. S pomočjo sheme QACS je bilo izpostavljeno, da je priklic informacij, potrebnih za odgovor na vprašanje, pri anketirancih različno dolg. Poleg tega odgovori ne dopuščajo prekrivanja ali vmesnih odgovorov. S tem je mišljeno, (ni jasno, na kaj se nanaša) da je oseba spala z nekom ali začela novo partnersko zvezo, medtem ko je prvotna zveza še vedno trajala (Božič in drugi 2009/2010, 40–42). Glede na zgornje komentarje vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom, ki pravi, da mora biti vprašanje oblikovano tako, da ga anketiranec čim lažje prebere in nanj odgovori, ter s 5. načelom, ki pravi, da moramo anketirancem jasno razložiti, kakšne vrste odgovorov pričakujemo (Fowler 1995, 103). Vprašanje prav tako ne dosega vsebinskega standarda, katerega zanima, ali vprašanje sprašuje, kar želimo, ter standarda uporabnosti, katerega zanima, ali je vprašanje sestavljeno tako, da anketiranci nanj odgovorijo s čim manjšim naporom (Groves in drugi 2009, 259).

Kognitivni intervjuji podobno kot prejšnji dve metodi pri vprašanjih 7 in 8 izpostavijo enake probleme. Tehnika retrospektivnega glasnega razmišljanja je izpostavila, da gre za dokaj občutljivo temo, zaradi česar nekateri anketiranci ne bodo želeli odgovoriti na vprašanje ali pa bodo odgovori neiskreni. Podoben problem je izpostavila tudi tehnika sočasnega glasnega razmišljanja (Feltin in drugi 2009/2010, 56–57). Torej vprašanje ni v skladu s 3. načelom, ki pravi, da morajo anketiranci odgovarjati na isto vprašanje (Fawler 1995, 103), ter ne dosega kognitivnega standarda, katerega zanima, ali so anketiranci pripravljeni odgovoriti na vprašanje.

3.3 Primerjava različnih metod

V tem poglavju bom primerjal različne metode testiranja vprašalnikov z namenom, da ugotovim, katera metoda je boljša in primernejša za testiranje vprašalnikov. Zaradi lažje preglednosti napak, ki smo jih z določenimi metodami odkrili, sem izdelal pregledno tabelo 4,

v kateri so navedene le osnovne napake, ki smo jih s posamezno metodo odkrili pri določenem vprašanju.

Glede na podatke iz tabele 4 opazimo, da fokusne skupine izpostavijo 12 problematičnih vprašanj, ekspertna evalvacija 14 in kognitivni intervjuji 12. Torej bi lahko rekli, da je ekspertna evalvacija najboljša metoda testiranja vprašalnikov, vendar se na podlagi teh golih statističnih podatkih ne da določiti, katera metoda je boljša. Treba je pogledati vsebino odkritih napak.

Glede vsebinskih napak iz tabele vidimo, da s pomočjo fokusnih skupin odkrijemo zelo široko paleto napak. Lahko bi rekli, da so napake, odkrite s pomočjo fokusne skupine, bolj vsebinske narave, na primer olepševanje odgovorov, definicije pojmov, stopnja intimnosti vprašanj itd., medtem ko sta ostali dve metodi bolj osredotočeni na tehnični vidik vprašalnika. Lep primer tega je ekspertna evalvacija, ki pri veliko vprašanjih izpostavi, da manjkajo odgovori, kar nobena druga metoda ni zaznala. Poleg tega se osredotoča na način postavljanja vprašanj ter podajanja odgovorov, na primer vprašanje naj se razdeli na tri dele, odgovori naj bodo zaprtega tipa. Seveda se metoda dotakne tudi vsebine vprašanja, na primer anketiranec mogoče ne bo vedel, pod katero univerzo spada njegova fakulteta, olepševanje odgovorov, vendar ne v tako veliki meri kot fokusne skupine. Poleg tega ekspertna evalvacija ocenjuje proces priklica informacij, ostali dve metodi pa ne. Zadnja metoda, kognitivni intervju, je glede na tabelo 4, odkrivanje vsebinskih napak, podobna fokusni skupini, pri načinu postavljanja vprašanj ter podajanju odgovorov pa ekspertni evalvaciji. Kognitivni intervju odkriva tako vsebinske napake, na primer olepševanje odgovorov, različno razumevanje pojmov, kot tudi napake pri postavljanju vprašanj ter podajanju odgovorov, na primer preveliko število odgovorov, ponavljanje odgovorov.

Pri fokusnih skupinah je potrebno poudariti, da je to edina metoda, ki je odkrila splošne pripombe na vprašalnik, na primer intimnost vprašanj, liberalnost vprašalnika, demografija na začetku vprašalnika. Fokusne skupine imajo torej ne samo najširši vsebinski spekter odkrivanja napak, ampak tudi odkrivajo napake, ki so vezane na celoten vprašalnik in ne na specifično vprašanje, ostali dve metodi pa ne.

Glede na prej omenjeno je zelo težko oceniti, katera metoda je bolj primerna za testiranje vprašalnika oziroma katera metoda je boljša, ker ima vsaka metoda svoje prednosti in slabosti. Prednost fokusnih skupin je, da zajamejo zelo široko paleto vsebinskih napak. Njihova pomanjkljivost pa je, da niso dovolj natančne, da bi odkrivale napake pri samem oblikovanju

vprišanj ter podajanju odgovorov. Ravno nasprotno je moč opaziti pri ekspertnih evalvacijah, ki se sicer dotaknejo vsebinskega spektra, vendar ne v tako veliki meri kot fokusne skupine. Kognitivne intervjuje pa lahko umestimo nekje med fokusne skupine in ekspertne evalvacije. Res je, da zajamejo tako vsebinske napake kot napake pri oblikovanju vprišanj ter podajanju odgovorov, vendar ne v tako veliki meri kot ostali dve metodi. Res je tudi, da vsaka metoda ni odkrila vseh napak pri vsakem vprišanju, ampak je določena metoda nekje močnejša in nekje šibkejša, saj se napake pri vprišanjih razlikujejo.

Če povzamem, zelo težko je določiti, katera metoda je boljša in katera slabša oziroma katera metoda je najprimernejša za testiranje vprišalnikov. Če želimo narediti res dober vprišalnik in se izogniti največjemu možnemu številu napak, moramo uporabiti kombinacijo metod, saj ima vsaka metoda določene pomanjkljivosti, ki jih ostale metode nadoknadijo, in obratno.

Vprašanja	Fokusne skupine	Ekspertna evalvacija	Kognitivni intervju
A1		Spodbuja dvom o anonimnosti ankete.	
A2			
A3		Anketiraneec mogoče ne bo vedel, pod katero univerzo spada.	
A4			
A5	Olepševanje odgovorov.	Olepševanje odgovorov.	
A6	Olepševanje odgovorov, interpretacija verskih obredov.	Olepševanje odgovorov.	Anketiranci niso znali odgovoriti.
A7	Interpretacija leve in desne politične opcije.	Olepševanje odgovorov.	Preveliko število odgovorov interpretacija leve in desne politične opcije.
A8		Manjkajo odgovori.	Ni jasno, po čem sprašuje.
A9		Manjkajo odgovori.	Ni jasno, po čem sprašuje.
A10	Zelo malo poročenih študentov, primernost vprašanja za analizo (?).		
A11		Vprašanje bi moralo biti ločeno za očete in matere, različno dolg priklic informacij olepševanje odgovorov.	
B101	Slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze.		Različno razumevanje partnerske zveze.
B102	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze.	Netočen priklic informacij.	Različno razumevanje partnerske zveze.
B103	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze.	Vprašanje naj se spremeni v zaprti tip, netočen priklic informacij.	Različno razumevanje partnerske zveze.
B104	Olepševanje odgovorov, manjkajo odgovori.		Olepševanje odgovorov.
B105	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze različno razumevanje, kdaj je zveza razpadla.	Različno dolg priklic informacij, ni jasno, po kateri zvezi sprašuje.	Nejasno zastavljeno vprašanje, ni jasno, po kateri zvezi vprašanje sprašuje.
B106	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze, različno razumevanje, kdaj je veza razpadla.	Vprašanje naj se razdeli na tri dele: velja zame, velja za partnerja, velja za oba, različno dolg priklic informacij, olepševanje odgovorov, netočen priklic informacij.	Ponavljanje odgovorov, različno razumevanje ljubezni, različno razumevanje seksualne afere, olepševanje odgovorov, dogodki proti koncu afere bolj poudarjeni, ali lahko anketiranci podajo en odgovor ali več (?), anketiranci ne bodo podali vseh razlogov za razpad zveze.
B107	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje, kdaj je veza razpadla, različno razumevanje besedne zveze »spati z nekom«.	Manjkajo odgovori, spremeniti v zaprti tip, različno dolg priklic informacij, vprašanje ne dopušča prekrivanja partnerskih zvez.	Olepševanje odgovorov.
B108	Olepševanje odgovorov, slaba definicija partnerske zveze, različno razumevanje partnerske zveze, različno razumevanje, kdaj je zveza razpadla.	Manjkajo odgovori, spremeniti v zaprti tip, različno dolg priklic informacij, vprašanje ne dopušča prekrivanja partnerskih zvez.	Olepševanje odgovorov.
Splošne pripombe	Zelo intimna vprašanja, preveč liberalen vprašalnik, neiskreni odgovori v primeru, da anonimnost ni zagotovljena, demografska vprašanja na začetku.		

Tabela 3.4: Primerjava različnih metod testiranja

4 Zaključek

Predtestiranje vprašalnikov je edini način, da ovrednotimo kakovost anketnih vprašanj, še preden vprašalnik uporabimo na terenu. Na splošno so ljudje pripravljeni sodelovati v raziskavah in odgovarjati na vprašalnike. Vendar mora biti vprašalnik pripravljen kakovostno, sicer se lahko zgodi, da anketiranci odgovarjajo tudi na vprašanja, ki jih ne razumejo. Določene besede in koncepte lahko narobe interpretirajo, brez da bi se tega zavedali. Torej lahko dobimo odgovore, ki na prvi pogled dajejo občutek legitimnosti, v resnici pa dobimo nezanesljive odgovore. Pilotske študije nam torej omogočajo, da vnaprej ugotovimo, ali imajo anketiranci probleme z določenimi besedami, ali je merska lestvica v redu, ali so sposobni priklicati informacije itd.

V svojem diplomskem delu sem se lotil testiranja vprašalnikov s tremi metodami. Uporabil sem fokusne skupine, kognitivne intervjuje ter ekspertne evalvacije.

Fokusne skupine so uporabne tam, kjer želimo ugotoviti, ali anketiranci razumejo besede, koncepte, kakšen je priklic informacij itd. S fokusnimi skupinami dobimo zelo širok spekter informacij, ker komunikacija med člani fokusnih skupin spodbuja dodatne odgovore, ki se mogoče brez nje ne bi pojavili.

Kognitivni intervjuji se osredotočajo samo na vprašalnike in ne na druge anketne procese, kjer je glavni poudarek na poučevanju kognitivnih procesov pri izpolnjevanju anket. Osebe, ki so izbrane za kognitivne intervjuje, imajo določene karakteristike, ki so potrebne za določeno raziskavo, na primer spol, starost, izobrazba itd. V sami diplomski nalogi sem uporabil tri tehnike kognitivnih intervjujev. Prva je bilo sočasno glasno razmišljanje, pri kateri anketiranec glasno razmišlja, medtem ko odgovarja na vprašanje. Druga je bila retrospektivno glasno razmišljanje, pri kateri anketiranec opiše, kako je oblikoval določene odgovore. Tretja pa je bila tehnika definicij, pri kateri anketiranec poskuša definirati ključne izraze v vprašanjih.

Zadnja metoda, ki sem jo uporabil v svoji diplomski nalogi, je ekspertna evalvacija. Ekspertno evalvacijo uporabljajo raziskovalci z namenom, da že med izdelavo vprašalnika, med testiranjem vprašalnika, ugotovijo njegove potencialne pomanjkljivosti, morebitne probleme, ki jih imajo anketiranci pri razumevanju vprašanj in odgovarjanju nanje. Metoda se pogosto uporablja v primerih, ko želimo hitro pregledati vprašalnik, saj je časovno zelo učinkovita. Pri ekspertnih evalvacijah se pogosto uporabljajo sheme ali sezname napak, s pomočjo katerih se zmanjša

subjektivnost pri presojanju kakovosti vprašalnika. V svoji diplomski nalogi sem uporabil štiri sheme, in sicer QRCS, QACS, CSS in švedsko shemo.

Odgovor na svoje prvo raziskovalno vprašanje, kakšen je vprašalnik o študentskih partnerstvih in ali je narejen kakovostno, sem dobil s pomočjo fokusnih skupin, kognitivnih intervjujev ter ekspertnih evalvacij. Metode so pri skoraj vseh vprašanjih odkrile vsaj eno napako. Napako niso odkrile le pri vprašanju, katerega spola ste in na kateri fakulteti študirate. Izkazalo se je, da vprašalnik ni v skladu z 2., 3., 5. in 6. načelom, ki jih je določil Fowler. Poleg tega vprašalnik ne dosega vsebinskega, kognitivnega standarda ter standarda kakovosti, ki so jih določili Groves in drugi. Glede na veliko število napak, ki se pojavijo pri skoraj vsakem vprašanju, ter dejstvo, da vprašalnik ne dosega standardov in načel, ki so potrebni za dober vprašalnik, vprašalnik torej ni narejen kakovostno.

Odgovor na svoje drugo raziskovalno vprašanje, kako se rezultati različnih metod testiranja vprašalnika razlikujejo med seboj, sem dobil tako, da sem primerjal napake, ki so jih posamezne metode izpostavile. Prednost fokusnih skupin je, da zajamejo zelo široko paleto vsebinskih napak. Vendar se opazi, da imajo fokusne skupine pomanjkljivost. Fokusne skupine niso dovolj natančne, da bi odkrile napake pri samem oblikovanju vprašanj ter podajanju odgovorov. Ravno nasprotno je moč opaziti pri ekspertnih evalvacijah, ki se sicer dotaknejo vsebinskega spektra, vendar ne v tako veliki meri kot fokusne skupine. Kognitivni intervjuji pa spadajo nekje med fokusne skupine in ekspertne evalvacije. Res je, da zajamejo tako vsebinske napake kot napake pri oblikovanju vprašanj ter podajanju odgovorov, vendar ne v tako veliki meri kot ostali dve metodi.

Če povzamem, zelo težko je določiti, katera metoda je boljša in katera slabša oziroma katera metoda je najprimernejša za testiranje vprašalnikov. Če želimo narediti res dober vprašalnik in se izogniti največjemu možnemu številu napak, moramo uporabiti kombinacijo metod, saj ima vsaka metoda določene slabosti, ki jih ostale metode nadoknadijo in obratno.

5 Literatura

1. American Statistical Association. 1997. *What is a survey: How to conduct pretesting. Alexandria: Selection on Survey Research Methods*. Dostopno prek: <http://www.whatisasurvey.info> (3. avgust 2011).
2. Božič, Marina, Mateja Hren, Tjaša Korenči in Marko Širec. 2009/2010. *Testiranje vprašalnika Študentski vprašalnik o partnerstvih z metodo ekspertne evalvacije*. IZPITNA naloga pri predmetu Oblikovanje anketnega vprašalnika, š.l. 2009/2010. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Cerar, Teja, Nina Konavec in Valentina Hlebec. 2011. Uporaba ekspertnih shem za kvalitativno testiranje anketnih vprašalnikov. *Teorija in Praksa* 48 (2): 393–410.
4. Collins, Debbie. 2001. Pretesting survey instruments: An overview of cognitive methods. *Quality of Life Research* (12): 229–238.
5. Czaja, Ron. 1998. Questionnaire Pretesting Comes of Age. *Marketing Bulletin* (9): 52–66. Dostopno prek: http://marketing-bulletin.massey.ac.nz/V9/MB_V9_A5_Czaja.pdf (3. maj 2012).
6. Feltrin, Marjanca, Katja Hribovšek, Anja Lipar, Katja Sajovic, Alenka Srečnik in Diana Stanovnik. 2009/2010. *Metoda kognitivnih intervjujev: Vprašalnik »študentski I«*. IZPITNA naloga pri predmetu Oblikovanje anketnega vprašalnika, š.l. 2009/2010. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Fowler, Floyd J. Jr. 1995. Improving survey questions, Design and Evaluation. *Applied Social Research Methods Series* 38. California: SAGE Publications, Inc. Dostopno prek: <http://ebookbrowse.com/gdoc.php?id=324234664&url=67f2db515fe0c1c cd21c6b20011e5828> (20. marec 2012).

8. Groves, Robert M, Floyd J. Fowler Jr., Mick P. Couper, James M. Lepkowski, Eleanor Singer in Roger Tourangeau. 2009. *Survey Methodology*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

9. Hlebec, Valentina. 2009. *Metodologija Samoevalvacije*. Dostopno prek: http://arhiv.acs.si/ucna_gradiva/Samoevalvacija_Hlebec.pdf (11. februar 2012).

10. --- 2009/10. *Predavanja: Študijsko gradivo za predmet Oblikovanje anketnega vprašalnika*. Dostopno prek: http://av.fdvinfo.net/index.php?fl=0&_pid=2&id=285 (10. maj 2010).

11. Mali, Aleksander, Maja Rekaž, Matevž Poštrašija, Nino Zajc in Zoran Dramičanin. 2009/2010. *Fokusna skupina za anketni vprašalnik o študentskih partnerstvih*. Izpitna naloga pri predmetu Oblikovanje anketnega vprašalnika, š.l. 2009/2010. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

12. Morgan, David L. 1997. Focus Groups as Qualitative Research. *Qualitative Research Methods Series* 16 (2): 1–79. London, New Delhi: Thousand Oaks.

13. Presser, Stanley, Mick P. Couper, Judith T. Lessler, Elizabeth Martin, Jean Martin, Jennifer M. Rothgeb in Eleanor Singer. 2004. Methods For Testing and Evaluating Survey Questions. *American Association for Public Opinion Research* 68 (1): 109–130. Dostopno prek: <http://poq.oxfordjournals.org/content/68/1/109.full> (2. avgust 2011).

14. Snijkers, Gerardus Johannes Maria Elisabeth. 2002. *Cognitive Laboratory Experiences: On Pre-testing Computerised Questionnaires and Data Quality*. Dostopno prek: <http://av.fdvinfo.net/uploadi/editor/1235025920Snijkers-coglab.pdf> (11. maj 2010).

15. Teijlingen, Erwin R van, Vanora Hudley. 2001. The importance of pilot studies. *Social Research Update* (35): 1–4. Dostopno prek: <http://eprints.bournemouth.ac.uk/10149/> (3. maj 2012).

16. Willis, Gordon B. 1999. *Cognitive Interviewing A »How To« Guide*. Research Triangle Institute. Dostopno prek: <http://fog.its.uiowa.edu/~c07b209/interview.pdf> (2. avgust. 2011).

17. Wright, Patricia A. 1994. *Pretesting is Essential*. Marketing Research Association. Dostopno prek: http://www.ora.u.gov/cdcynergy/soc_2web/Content/phase04/phase04_step04_deeper_presentation.html (8. april 2012).

Priloge

Priloga A: Celotna analiza vprašalnika

Sklop »Demografija«, 1. vprašanje:

Katerega leta ste rojeni?

Metoda ekspertne evalvacije je pri tem vprašanju izpostavila problem, ker lahko anketiranec podvomi o anonimnosti ankete. Anonimnost je za celoten vprašalnik zelo pomembna, saj vsebuje zelo intimna vprašanja. V primeru, da anonimnost ne bo zagotovljena, se bo tekom vprašalnika pojavila velika stopnja neodgovorov (Božič in drugi 2009/2010, 42). Vprašanje torej ne dosega kognitivnega standarda.

Sklop »Demografija«, 3. vprašanje:

Na kateri univerzi študirate?

- 1. Univerza v Ljubljani*
- 2. Univerza v Mariboru*
- 3. Univerza na Primorskem*

Ekspertna evalvacija je pri tem vprašanju izpostavila problem, da morda anketiranec ne bo vedel, kateri univerzi pripada. Študenti imajo neposredno zvezo s svojo fakulteto, vendar različne fakultete pripadajo različnim univerzam. Poleg tega v istem mestu lahko obstaja več univerz. Iz tega razloga morda študenti ne bodo točno vedeli, na kateri univerzi študira (Božič in drugi 2009/2010, 42). Vprašanje torej ni v skladu s 5. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega standarda in standarda uporabnosti.

Sklop »Demografija«, 5. vprašanje:

Kako pomembna vam je vera (sedaj)?

- 1. Zelo*

2. *Precej*
3. *Ne zelo*
4. *Sploh nič*

Pri tem vprašanju sta težave odkrili dve metodi, fokusne skupine in ekspertna evalvacija. Pri tem vprašanju sta izpostavili enak problem, in sicer, da pri tem vprašanju lahko pride do neiskrenih odgovorov. Vprašanje se namreč nanaša na družbeno zelo občutljivo temo (Mali in drugi 2009/2010, 49; Božič in drugi 2009/2010, 42). Vprašanje torej ni v skladu s 6. načelom ter ne dosega kognitivnega standarda.

Sklop »Demografija«, 6. vprašanje:

Ali kdaj obiskujete verske obrede, ali nikoli?

8. *Vsako nedeljo*
9. *Do 3-krat mesečno*
10. *Vsaj enkrat mesečno*
11. *Le včasih, ob velikih praznikih in ob posebnih priložnostih*
12. *Še manj pogosto*
13. *Nikoli*
14. *Brez odgovora*

Vprašanje se je izkazalo za zelo problematično, saj so vse tri metoda pri njem našle težave. Fokusne skupine so izpostavile podobno kot pri prejšnjem vprašanju, da bo zaradi družbeno občutljive teme prihajalo do neiskrenih odgovorov. Poleg tega so izpostavile problem interpretacije verskih obredov. Med člani fokusnih skupin so se pojavile zelo različne interpretacije glede verskih obredov, nekateri menijo, da je verski obred že osebna molitev, medtem ko drugi menijo, da je le sveta maša pravi verski obred (Mali in drugi 2009/2010, 49).

Ekspertna evalvacija je enako kot fokusne skupine dala pomislek, ali bodo zaradi družbeno občutljive teme anketiranci podali iskrene odgovore (Božič in drugi 2009/2010, 41).

Metoda kognitivnih intervjujev je izpostavila problem, da anketiranci niso točno vedeli, kako odgovoriti na vprašanje, ali samo z da oziroma ne, ali pa z odgovorom, ki razloži, kolikšna je pogostost obiskovanja verskih obredov (Feltrin in drugi 2009/2010, 53). Vprašanje torej ni v skladu s 3., 5. in 6. načelom. Poleg tega vprašanje ne dosega vsebinskega, kognitivnega standarda in standarda uporabnosti.

Sklop »Demografija«, 7. vprašanje:

Kako bi na lestvici od 1 (levo) do 10 (desno) opredelili svojo politično usmeritev?

(leva politična usmeritev) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (desna politična usmeritev)

Nisem opredeljen

Pri tem vprašanju so vse metode odkrile določene napake. Glede na analizo fokusnih skupin je vidno, da so člani fokusnih skupin imeli probleme pri pravilni definicije leve in desne politične usmeritve. Eden od problemov je bil, da so udeleženci različno vključeni v politiko. Ene politika zelo zanima, medtem ko druge sploh ne zanima. Glede na to lahko pride do slabe informiranosti o tem, kaj pomeni, če si član leve, in kaj, če si član desne politične opcije (Mali in drugi 2009/2010, 49).

Ekspertna evalvacija s pomočjo sheme QACS je izpostavila, da je politična usmeritev družbeno občutljiva tematika, zaradi česar lahko pride do neiskrenih odgovorov (Božič in drugi 2009/2010, 43)

Kognitivni intervju je s tehniko sočasnega glasnega razmišljanja odkril dve težavi. Prva je bila preveliko število odgovorov, zaradi česar so premajhne razlike med odgovori, kar povzroča težave pri odgovarjanju. Druga težava, ki jo je tehnika izpostavila, je problem pri sami informiranosti o politiki. Med študenti obstaja veliko nezanimanje za politiko, zato so slabše informirani o njej, zaradi česar niso vsi študentje seznanjeni z definicijo leve in desne politične opcije (Feltrin in drugi 2009/2010, 53).

Glede na zgornje ugotovitve vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom. Vprašanje prav tako ne izpolnjuje kognitivnega standarda, vsebinskega standarda in standarda uporabnosti.

Sklop »Demografija«, 8. vprašanje:

Kje ste v glavnem odraščali do svojega 18. leta starosti.

- 1. večje mesto (Ljubljana, Maribor)*
- 2. manjše mesto (Celje, Kranj, Nova Gorica, Novo mesto, ipd.)*
- 3. primestno okolje*
- 4. podeželje, vas*

Ekspertna evalvacija je s pomočjo švedske sheme pri tem vprašanju odkrila problem, da manjkata dva odgovora, in sicer v tujini ter drugje (Božič in drugi 2009/2010, 40).

Pri tem vprašanju je problem odkrila tudi metoda kognitivnega intervjuja, in sicer s pomočjo tehnike glasnega razmišljanja. Anketirancem pri tem vprašanju ni bilo jasno, ali vprašanje sprašuje po tipu naselja, v katerem so odraščali, zato so anketiranci morali uporabiti dodatna vprašanja, kot je na primer, kakšen tip naselja je to (Feltrin in drugi 2009/2010, 53).

Torej vprašanje ni v skladu s 5. in 6. načelom ter ne dosega standarda uporabnosti.

Sklop »Demografija«, 9. vprašanje:

Kje trenutno stanujete?

- 1. lastno stanovanje*
- 2. pri starših*
- 3. kot podnajemnik*
- 4. v študentskem domu*
- 5. drugo*

Podobno kot pri prejšnjem vprašanju sta tukaj težavo odkrili metodi kognitivnih intervjujev ter ekspertne evalvacije. Ekspertna evalvacija je s pomočjo sheme CSS ugotovila problem pri tem, kako naj odgovorijo študentje, ki med tednom živijo v študentskem domu, med vikendom pa doma pri starših. Torej pri tem vprašanju manjkajo odgovori (Božič in drugi 2009/2010, 41).

Kognitivni intervju je s pomočjo tehnike sočasnega glasnega razmišljanja izpostavil problem, da anketirancem ni bilo povsem jasno, po čem vprašanje sprašuje. Da so lahko odgovorili na vprašanje, so si morali pomagati z dodatnim vprašanjem, na primer v kakšnem stanovanju pa (Feltrin in drugi 2009/2010, 54).

Vprašanje ni v skladu s 3., 5. in 6. načelom ter ne dosega standarda uporabnosti ter vsebinskega in kognitivnega standarda.

Sklop »Demografija«, 10. vprašanje:

Ali ste poročeni?

1. *da*

2. *ne*

Težavo so pri tem vprašanju odkrile fokusne skupine. Po mnenju udeležencev fokusnih skupin je bilo včasih število poročenih študentov večje kot danes. Pogosto so se dijaki zaposlili takoj po končani srednji šoli in postali finančno bolj neodvisni, kar je vplivalo na število porok in konec koncev tudi na število otrok. Dandanes pa se je število študentov drastično povečalo in večina jih ni poročenih, zato vprašanje verjetno sploh ni potrebno, saj bo tako ali tako večina študentov izjavila, da niso poročeni (Mali in drugi 2009/2010, 20).

Glede na zgornje ugotovitve vprašanje ne dosega vsebinskega standarda.

Sklop »Demografija«, 11. vprašanje:

Kakšna je izobrazba

... vašega očeta?

1. *ne/dokončana osnovna šola*

2. *dokončana 2 ali 3 letna poklicna šola*

3. *dokončana 4-letna srednja šola/gimnazija*

4. *dokončana višja strokovna šola*

5. *dokončana fakulteta, visoka šola*

6. *dokončan magisterij ali doktorat*

... vaše matere?

1. *ne/dokončana osnovna šola*

2. *dokončana 2 ali 3 letna poklicna šola*

3. *dokončana 4-letna srednja šola/gimnazija*

4. *dokončana višja strokovna šola*

5. *dokončana fakulteta, visoka šola*

6. *dokončan magisterij ali doktorat*

Pri tem vprašanju je dve težavi odkrila ekspertna evalvacija. Prvo je odkrila s pomočjo švedske sheme, in sicer, da eno vprašanje velja za očeta in mater, boljše bi bilo postaviti dve ločeni vprašanji - za izobrazbo očeta posebej in za izobrazbo matere posebej (Božič in drugi 2009/2010, 40).

Drugo pa je odkrila s pomočjo sheme QACS. Težava je v tem, da priklic informacij o izobrazbi očeta ter matere poteka različno dolgo. Poleg tega je vprašanje dokaj intimno in občutljivo, kar bo vplivalo na število neodgovorov ter na iskrenost odgovarjanja (Božič in drugi 2009/2010, 41).

Torej vprašanje ni v skladju z 2. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega standarda in standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 1. vprašanje:

Ali ste že imeli kakšno partnersko vezo (vključno s sedanjo, če jo imate)?

1. *da*
2. *ne*

Težave pri tem vprašanju so odkrile fokusne skupine in kognitivni intervjuji. Člani fokusnih skupin so izpostavili, da so imeli problem že pri sami definiciji partnerske zveze. Predvsem so se začeli spraševati, ali ljubezen sodi v partnersko zvezo ali ne. V primeru, da ljubezen sodi v partnersko zvezo, je problem razumevanje ljubezni. Poudarili so, da je lahko interpretacija ljubezni enaka pri mlajši in starejši populaciji, vendar je odvisna od tega, kako čustveno zrela je oseba. Nekateri člani so menili, da je ljubezen ključen dejavnik partnerske zveze, drugi pa so bili mnenja, da mogoče ljubezen ni vedno potrebna in da včasih zadostujejo že ugled, uspešnost, finančno stanje posameznika itd. (Mali in drugi 2009/2010, 50–51).

Kognitivni intervju je s pomočjo tehnike definicij ugotovil podobno kot fokusne skupine, in sicer, da si anketiranci različno razlagajo partnerske zveze in da se posamezne razlage partnerskih zvez med seboj razlikujejo (Feltrin in drugi 2009/2010, 54).

Vprašanje ni v skladu s 3. načelom, poleg tega ne dosega kognitivnega standarda ter vsebinskega standarda.

Sklop »Partnerske veze«, 2. vprašanje:

Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko vezo?

_____ let

Fokusne skupine so odkrile podoben problem kot pri prejšnjem vprašanju, in sicer, da obstajajo različne definicije partnerskih zvez (Mali in drugi 2009/2010, 49). Poleg tega so fokusne skupine izpostavile, da pri tem vprašanju lahko pride do neiskrenih odgovorov, saj se študenti radi postavljajo s partnerskimi zvezami in jih predstavljajo tako, da se pokažejo v najlepši luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–11).

Ekspertna evalvacija je s pomočjo sheme QRCS izpostavila, da lahko pri tem vprašanju pride do netočnega priklica informacij. (Božič in drugi 2009/2010, 43).

Podobno kot fokusne skupine je tudi kognitivni intervju s tehniko definicij izpostavil podoben problem kot pri prejšnjem vprašanju, in sicer, da si anketiranci različno razlagajo partnerske zveze (Feltrin in drugi 2009/2010, 54).

Glede na fokusne skupine in kognitivne intervjuje vprašanje torej ni v skladu s 3. in 6. načelom, poleg tega ne dosega vsebinskega standarda, kognitivnega standarda ter standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 3. vprašanje:

Koliko partnerskih vez ste imeli doslej (vključno s sedanjo, če jo imate)?

_____ partnerskih vez

Ponovno so fokusne skupine izpostavile enak problem kot pri prejšnjih dveh vprašanjih. Problematična je ponovno definicija partnerskih zvez (Mali in drugi 2009/2010, 49). Poleg tega bo po mnenju fokusnih skupin tudi tukaj prihajalo do olepševanj odgovorov, saj se študenti radi postavljajo s partnerskimi zvezami in jih predstavljajo tako, da se pokažejo v najlepši luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–11).

Ekspertna evalvacija je pri tem vprašanju imela več pripomb. Prvo je izpostavila shema CSS, kjer je bilo predlagano, da se vprašanje spremeni v zaprti tip in doda lestvica: nič, manj kot 3, od 4 do 7, več kot 7 (Božič in drugi 2009/2010, 41). Glede na shemo QRCS pa pri tem vprašanju lahko pride do netočnega priklica informacij, saj se anketiranci lahko zmotijo o točnem številu zvez, kar lahko vpliva na analizo (Božič in drugi 2009/2010, 43).

Pri kognitivnem intervjuju sta težave izpostavili dve tehniki, in sicer definicije in retrospektivno glasno razmišljanje. Pri prejšnjih dveh vprašanj so anketiranci nekako še definirali partnerske zveze, pri tem vprašanju pa so imeli probleme, kaj šteti za zvezo. Pri tehniki retrospektivnega

glasnega razmišljanja je anketirancem največ težav povzročilo razlikovanje med rednimi in manj resnimi zvezami. Anketiranci so imeli težave s tem, kaj šteti za partnersko zvezo, večina je pomislila na tiste zveze, ki so imele v njihovem življenju večji pomen (Feltrin in drugi 2009/2010, 54–55).

Vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega, vsebinskega standarda ter standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 4. vprašanje:

Katerega spola so bili vaši partnerji oz. partnerice?

- 1. izključno moški*
- 2. izključno ženske*
- 3. moški in ženske*

V fokusnih skupinah je bilo pri tem vprašanju veliko nestrinjanja. Povzročilo ga je vprašanje, ki študente sprašuje o spolu njihovih partnerjev. Prvi problem, ki se pojavi, je, da bi poleg odgovorov izključno moški, izključno ženske, moški in ženske, morala biti še dva. Prvi je nasprotnega spola, drugi pa nisem še bil v partnerski zvezi, ker vprašalnik avtomatično predpostavlja, da so bili vsi anketiranci že v partnerski zvezi (Mali in drugi 2009/2010, 23). Poleg tega se je pojavilo mnenje, da je vprašanje preveč osebno, kar bi lahko vplivalo na iskrenost odgovorov, vendar bi bilo problem zelo težko rešiti, saj je vprašalnik zelo osebne narave (Mali in drugi 2009/2010, 19–20).

Kognitivni intervjuji so s pomočjo tehnike retrospektivnega glasnega razmišljanja izpostavili podoben problem kot fokusne skupine, in sicer se je pojavil dvom, ali bodo anketiranci podali iskrene odgovore v primeru, ko bi imeli istospolne odnose (Feltrin in drugi 2009/2010, 55).

Vprašanje ni v skladu s 5. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega standarda in standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 5. vprašanje:

Koliko časa je trajala vaša zadnja (že razpadla) partnerska veza?

_____ leto _____ meseci

Veza še vedno traja

Fokusne skupine pri tem vprašanju izpostavijo kar nekaj težav. Prvi problem je bil omenjen že pri prejšnjih vprašanjih, in sicer slaba definicija partnerske zveze. Pojavilo se je tudi vprašanje, ali se dejansko oba partnerja zavedata, da je njuna zveza razpadla. Obstaja možnost, da en partner misli, da je še v partnerski zvezi, medtem ko za drugega partnerska zveza ne obstaja več. Torej je zelo težko določiti točen datum razpada zveze (Mali in drugi 2009/2010, 49–51). Po mnenju udeležencev bi tudi pri tem vprašanju prišlo do olepševanj, saj se študenti radi postavljajo s partnerskimi zvezami in jih predstavljajo tako, da se pokažejo v najlepši luči (Mali in drugi 2009/2010, 10–11).

Ekspertna evalvacija je s pomočjo sheme QACS izpostavila problem, da pri vprašanju ni jasno, po kateri zvezi sprašuje, zaradi česar lahko pride do netočnih odgovorov. Poleg tega je priklic informacij pri tem vprašanju različno dolg. Švedska shema pa pri tem vprašanju predlaga, da naj se vprašanje spremeni v zaprti tip (Božič in drugi 2009/2010, 40–43).

Pri tem vprašanju je težave izpostavila tudi metoda kognitivnih intervjujev. Pri tem vprašanju sta težavo izpostavili tehniki definicij ter sočasnega glasnega razmišljanja. Pri definiciji je bil problem, da je vprašanje zastavljeno zelo nejasno, kar bo prispevalo k nekakovostnim odgovorom. Pri sočasnem glasnem razmišljanju pa, da anketiranci niso točno vedeli po katerih vezah jih vprašanje sprašuje (Feltrin in drugi 2009/2010, 55).

Glede na zgornje ugotovitve vprašanje ni v skladu s 3. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega, vsebinskega standarda ter standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 6. vprašanje:

Kateri je bil glavni razlog, da je veza razpadla?

	velja zame	velja za partnerja/partnerko
nisem ga/je več ljubila ljubil/a	☐	☐ on/ona me ni več
vse bolj sva živela drug mimo drugega	☐	☐
njegova/njena seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	☐	☐

moja seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	o	o
počutila sem se preveč utesnjeno	o	o
on/ona se je počutil/a preveč utesnjeno	o	o
bila sem spolno nepotešena	o	o
on/ona je bil/a spolno nepotešen/a	o	o
spori in prepiri	o	o
prostorska ločitev	o	o
Drugi razlogi za razpad zveze:		

Pri tem vprašanju so fokusne skupine izpostavile enake probleme kot pri vprašanju 5, in sicer slabo definicijo partnerske zveze, ali se partnerja zavedata, da je zveza razpadla, datum razpada zveze ter iskreno odgovarjanje (Mali in drugi 2009/2010, 50–51).

Ekspertna evalvacija pa je izpostavila druge probleme. Prvi problem je izpostavila shema CSS, kjer je bilo predlagano, da se odgovori razdelijo v tri sklope, in sicer velja za partnerja, velja zame ter velja za oba (Božič in drugi 2009/2010, 41). Shema QACS je izpostavila, da je priklic informacij različno dolg ter, da gre za dokaj občutljivo temo, kar bo vplivalo na iskrenost odgovarjanja (Božič in drugi 2009/2010, 42). Shema QRCS pa meni, da bi pri tem vprašanju prihajalo do netočnega priklica informacij (Božič in drugi 2009/2010, 43).

Pri tem vprašanju smo uporabili metodo kognitivnih intervjujev, ki je ravno tako izpostavila več težav.

Pri tem vprašanju so vse tri tehnike izpostavile težave. Pri definicijah so anketiranci opozorili, da se določeni odgovori ponavljajo in da je težko vedeti, kaj je partner čutil. Poleg tega je bila problematična definicija ljubezni, ki so jo anketiranci dojemali zelo široko. Ravno tako so imeli probleme z definicijo seksualne afere, ker niso točno vedeli, kateri dogodki spadajo k seksualnim aferam. Bolj primerno bi bilo, če bi namesto seksualne afere uporabili izraz varanje. Naslednja

tehnika, ki je izpostavila težave, je bilo retrospektivno glasno razmišljanje, pri katerem je bil ravno tako problematičen odgovor seksualna afera, ker je to zelo intimna tema in anketiranci niso hoteli izraziti svojega mnenja. Poleg tega je ta tehnika ugotovila, da se anketiranci spominjajo predvsem dogodkov, ki so se dogajali proti koncu zveze, in ne starejših dogodkov. Zadnja težava, ki jo je izpostavila ta tehnika, je bila, da anketiranci niso vedeli, ali lahko podajo samo en odgovor ali več. Vprašanju bi bilo potrebno dodati pojasnilo, kako odgovarjati. Zadnja tehnika, sočasno glasno razmišljanje, je izpostavila težavo, da anketiranci zaradi zelo občutljive teme ne bodo podali vseh razlogov, ki so vodili v razpad določene zveze oziroma zvez (Feltrin in drugi 2009/2010, 55–56).

Glede na zgornje trditve se je vprašanje izkazalo za zelo problematično. Torej vprašanje ni v skladu z 2., 3. in 6. načelom ter ne dosega vseh treh standardov kakovosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 7. vprašanje:

Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu veze spali z nekom drugim?

4. *to se je prekrivalo (ob razpadanju veze)*

5. _____ mesecev _____ tednov

6. *še nisem*

Metoda fokusnih skupin poleg problemov, ki so bili izpostavljeni že pri 5. in 6. vprašanju, slaba definicija partnerske zveze, ali se partnerja zavedata, da je zveza razpadla, datum razpada zveze ter iskreno odgovarjanje, izpostavi še problem razumevanja besedne zveze spati z nekom. Večina članov je besedno zvezo razumela kot spolni odnos med dvema partnerjema, vendar se je izkazalo, da ta definicija ni tako samoumevna. En član fokusnih skupin je imel problem z razumevanjem te besedne zveze. Zanj je besedna zveza pomenila, da partnerja skupaj spita v isti postelji in ni nujno, da imata spolni odnos (Mali in drugi 2009/2010, 10–51).

Pri ekspertni evalvaciji so bili problemi izpostavljeni s pomočjo sheme QACS. Izpostavljeno je bilo, da lahko pride no nekakovostnih odgovorov, ker vprašanja ne dopuščajo prekrivanja partnerskih zvez. Analizo dodatno oteži še dejstvo, da je vprašanje odprtega tipa, bilo pa bi bolje, da bi se vprašanje spremenilo v zaprti tip (Božič in drugi 2009/2010, 42). Poleg sheme QACS pri tem vprašanju težave izpostavi še švedska shema. Glede na švedsko shemo vprašanje ne vsebuje vseh odgovorov, ker manjka odgovor nekaj dni. Podobno kot pri shemi QACS je tudi švedska

shema prišla do zaključka, da naj se vprašanje spremeni v zaprti tip (Božič in drugi 2009/2010, 40).

Pri kognitivnih intervjujih sta težavo izpostavili dve tehniki. Tehnika retrospektivnega glasnega razmišljanja je izpostavila, da gre za dokaj občutljivo temo in da nekateri anketiranci ne bodo želeli odgovarjati na vprašanje. Tehnika glasnega razmišljanja je prišla do podobnega zaključka kot metoda retrospektivnega glasnega razmišljanja (Feltrin in drugi 2009/2010, 56–57).

Vprašanje ni v skladu s 3. 5. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega, vsebinskega standarda ter standarda uporabnosti.

Sklop »Partnerske zveze«, 8. vprašanje:

Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu te veze začeli s novo partnersko vezo?

4. to se je prekrivalo (ob razpadanju stare veze)

5. _____ mesecev _____ tednov

6. še nisem

Tudi pri tem vprašanju fokusne skupine pridejo do enakih zaključkov kot pri vprašanju 5., 6. in 7., in sicer, slaba definicija partnerske zveze, ali se partnerja zavedata, da je zveza razpadla, datum razpada zveze ter iskreno odgovarjanje (Mali in drugi 2009/2010, 50–51).

Podobno kot fokusne skupine tudi ekspertna evalvacija pride do enakih zaključkov kot pri vprašanju 7. Težave izpostavita shema QACS ter švedska shema, in sicer, da manjkajo odgovori, vprašanje naj se spremeni v zaprti tip, različno dolg priklic informacij ter prekrivanje partnerskih zvez (Božič in drugi 2009/2010, 40–42).

Podobno kot prejšnji dve metodi tudi kognitivni intervju pride do enakih zaključkov kot pri vprašanju 7. Tako tehnika retrospektivnega glasnega razmišljanja kot tehnika sočasnega glasnega razmišljanja sta ugotovili podobno kot pri prejšnjem vprašanju, in sicer, da gre za dokaj občutljivo temo, zaradi česar bo prihajalo do neiskrenih odgovorov (Feltrin in drugi 2009/2010, 57).

Vprašanje ni v skladu s 3. 5. in 6. načelom ter ne dosega kognitivnega, vsebinskega standarda ter standarda uporabnosti.

Sklop »Splošne pripombe«:

S pomočjo fokusnih skupin so bili izpostavljeni določeni problemi, ki se ne nanašajo na določeno vprašanje, ampak na celoten vprašalnik.

Po mnenju fokusnih skupin je vprašalnik zelo osebne narave in zaradi zelo osebnih vprašanj lahko privede do neiskrenih odgovorov in do neodgovorov. Bile so celo mnenja, da je vprašalnik zaradi pretirano osebnih vprašanj do neke mere celo smešen. Poleg tega so bile mnenja, da je vprašalnik preveč liberalen, saj predpostavlja, da so vsi udeleženci že imeli partnerske zveze, ter predvideva stalno menjavanje partnerskih zvez. V fokusni skupini, v kateri so sodelovale samo ženske udeleženke, se je pojavilo mnenje, da ni problematično poseganje v zasebnost anketirancev, ampak da je vprašalnik preveč pomanjkljiv in vsebuje veliko nejasnosti zaradi neustrezno zastavljenih vprašanj. Glede anonimnosti so si bile vse skupine enotne, in sicer, da je vprašalnik anonimen, kar bo zelo pozitivno vplivalo na celoten proces odgovarjanja anketirancev (Mali in drugi 2009/2010, 48).

Vrstni red vprašanj se je večini udeležencev zdel ustrezen, vendar jih je motilo dejstvo, da so se demografska vprašanja pojavila na začetku in ne na koncu, saj lahko anketiranec že na začetku izgubi občutek anonimnosti, ki je za ta vprašalnik nujna, kar lahko vpliva na odgovore. Druga stvar, na katero bi lahko demografska vprašanja vplivala, je stopnja neodgovorov, saj lahko anketiranec izgubi zaupanje v anonimnost ter preneha odgovarjati. V primeru, da bi bila demografska vprašanja na koncu, bi še vedno dobili odgovore, tudi če anketiranec ne bi hotel odgovoriti na demografska vprašanja (Mali in drugi 2009/2010, 51).

Vprašalnik je prvotno bil namenjen ženskam. V fokusnih skupinah se je razvila razprava o tem, kako bi na vprašalnik odgovarjali moški oziroma kako bi se počutili pri odgovarjanju. S pomočjo fokusnih skupin smo prišli do zaključka, da pri odgovorih ne bi bilo razlik, tudi če bi nanje odgovarjali moški (Mali in drugi 2009/2010, 51).

Priloga B: Sheme ekspertnih evalvacij

B.1 Shema QACS

Problemi v vprašalniku glede na:		
razumevanje vprašanj,	obdelavo informacij,	poročanje,
zahtevno ubesedenje, nejasno ubesedenje, zahtevno slovnico, dolgo vprašanje s seznamom odgovorov, vprašamo dve stvari hkrati, dvojno zanikanje v vprašanju, neujemanje vprašanja/odgovora, spremembo referenčnega okvira (perspektiva), navodila za odgovor. ...	priklic informacij, dolgo obdobje za priklic, veliko informacij je potrebnih za odgovor, nadomestno odgovarjanje Oblikovanje sodbe Težavnost naloge (zahtevno računanje, ocenjevanje) Družbena zaželenost vsebine ...	Zahtevno ubesedenje posameznih odgovorov Nejasno ubesedenje odgovorov Problemi z določanjem mej (časovni in prostorski okvir, spodnja in zgornja meja) Prekrivanje odgovorov (npr. 1-5, 5- 10) Manjkajoči odgovori ...

Tabela B.1: Shema QACS

B.2 QRCS shema

NAVODILA	RAZUMEVANJE	PRIKLIC INFORMACIJ	SINTEZE IN PRESOJANJE	IZBOR ODGOVORA
VSEBINA NAVODIL	TERMINOLOGIJA (UBESEDENJE) VPRAŠANJ	LASTNOSTI ORGANIZACIJ	UJEMANJE: ZAPIS IN ANKETNO VPRAŠANJE	TERMINOLOGIJA ODGOVOROV
-Nasprotujoča si navodila, -netočna navodila, -skrita navodila, -zahtevna vsebina, -zahtevna slovnica, -vizualno ločena od vprašanja, -vizualno blizu, ampak ne vključena v vprašanje, -prepozno podana navodila za izpolnjevanje, -nejasni primeri, -nejasen vizualni izgled, -potreben prehod, -daje informacije o iskanju potrebnih podrobnosti.	-Ključna definicija manjka, -dodatek ali dodatni primer, -dvoumni ali nejasni izrazi, -večkratne definicije istega pojma, -neujemanje s tehničnimi izrazi, -izrazoslovje značilno za industrijo.	-Zelo verjetna razporeditev znanja (ali več virov), -sezonski ali časovni trendi.	-Neujemanje s predpisi, -neujemanje z organizacijskimi cilji, -neznan raziskovalni okvir (npr. panelna proti enkratna anketa), -nezanesljivost v zapisanih enotah, -neujemanje s časovnimi okviri	-manjka glavna definicija -dvoumni izrazi -neujemanje s tehničnim jezikom -izrazi specifični za industrijo
NAVODILA ZA NAVIGACIJO	STRUKTURA VPRAŠANJ	IDENTIFIKACIJA VIROV	POSTOPKI PRESOJE	ODGOVOR
-netočna navodila (preskok usmeri na napačno mesto) -zmešana navodila, potek ali oblika -kompleksne informacije -niso pomembna	-skrito vprašanje -zahtevna slovnica -posredna (implicitna) predpostavka -več vprašanj v enem -nejasen cilj -neujemanje vprašanja in odgovora -ni vprašanje	-zagotovitev podpore pri identifikaciji virov -viri morda niso dostopni (za namene raziskave)	-usklajevanje ali sodelovanje -ugibanje ali ocenjevanje verjetno	-odgovor, ki se ne ujema z organizacijskimi enotami -odgovori vsebujejo napačne enote
VSEBINA VPRAŠANJ	REFERENČNO OBDOBJE	PRIKLIC SPOMINA	ZNAČILNOSTI NALOGE	STRUKTURA ODGOVOROV
-kompleksna tema -premalo razdelana vsebina -tema je prenesena iz predhodnega vprašanja -vprašanje predpostavlja konsistentno vedenje -daje pomoč pri lociranju virov	-referenčno obdobje se prenese iz prejšnjega vprašanja -nedoločeno referenčno obdobje -vgnedeno referenčno obdobje -nenadna sprememba -problematična dolžina referenčnega obdobja	-netipičen povzetek ali zahteva po razdelanju spomina -pomanjkanje informacij v spominu -problem v podrobnih informacijah -neusidrano (nedefinirano) referenčno obdobje -premikajoče se referenčno obdobje (nefiksirano)	-neobičajen časovni okvir -kompleksna ocena -potencialno občutljivo -družbena zaželenost -informacija o lastnini -strateški dejavniki -časovne teme	-prekrivajoče se odgovori -manjkajoči odgovori
		PRIKLIC ZAPISA		
		-spomina ni ali ne podpira ocene -problemi z dostopanjem spomina -problem z avtoriteto		

Tabela B.2: QRCS shema

B.3 CSS shema

Razumevanje in komunikacija		Priklic spomina	Presoja in evalvacija	Izbira odgovora
Težave za izpraševalca	Struktura vprašanj	17. pomanjkanje spominskih iztočnic 18. zahteva veliko število podrobnosti ali nedosegljive informacije 19. dolgo obdobje priklica ali dolgo referenčno obdobje	20. zahtevana je kompleksna ocena ali vrednotenje (ugibanje ali hervistična/nasplošna ocena) 21. potencialno občutljivo (ali pristranskost zaradi socialne (ne)zaželenosti)	Terminologija odgovorov
nenatančna navodila (premik na napačno mesto, napaka preskoka) zapletena navodila težave z uporabo vprašalnika	8. potreben prehod 9. nejasna navodila za anketiranca 10. predolgo vprašanje 11. kompleksna ali nerodna slovnica 12. napačne predpostavke 13. več vprašanj v enem			22. nedefinirani izrazi 23. nejasni izrazi
Vsebina vprašanja	Referenčni okvir (časovni, prostorski)			Posamezni odgovori
nejasna tema ali izrazi kompleksna tema tema se nadaljuje iz prejšnjega vprašanja nedefiniran(i) izrazi	14. referenčno obdobje prenešeno iz prejšnjega vprašanja 15. nedefinirano referenčno obdobje 16. nezasidrano ali premikajoče se referenčno obdobje		24. odgovori so napačni ali neujemanje enot 25. anketirancu ni jasno kaj so odgovor	
			Struktura odgovorov	
			26. prekrivajoče se kategorije	
			27. manjkajoče kategorije odgovorov	

Tabela B.3: CSS shema

B.4 Švedska shema

- teoretične (koncept) in empirične spremenljivke
 - razišči vsebino glede na raziskovalni problem.
 - dobro definiraj teoretične koncepte in spremenljivke ter empirične spremenljivke
 - izberi vzorec
 - naredi seznam spremenljivk (ime; anketno vprašanje, s katerim smo to spremenljivko merili; izčrpna definicija; vir; teoretični konstrukt, ki ga spremenljivka meri; enote merjenja; kakovost merjenja)
 - pri demografskih spremenljivkah uporabi standardizirana vprašanja
 - poišči podobne raziskave in jih uporabi
 - grafično prikaži povezave med spremenljivkami
 - za isto teoretično spremenljivko uporabi več anketnih vprašanj.

- oblikovanje anketnih vprašanj
 - ne dodajaj vprašanj le zato, ker so zanimiva
 - jezik naj bo preprost
 - vprašanja naj bodo jasna in kratka
 - definiraj dvoumne izraze
 - postavi vprašanja v logično in vsebinsko povezane skupine
 - premisli zaporedje vprašanj
 - v vsakem vprašanju vprašaj le eno stvar
 - opredeli čas in prostor
 - pazljivo oblikuj hipotetična vprašanja (npr. o načrtih v prihodnosti) in retrospektivna (vprašanja o preteklosti)
 - ogibaj se vprašanj, ki odgovor vsiljujejo (npr. se strinjam)
 - ogibaj se čustveno obremenjenih besed in zavajajočih vprašanj
 - vprašanja o stališčih vedno uravnoteži
 - poskrbi, da vprašanja ne bodo delovala na anketiranca zastrašujoče ali žaljivo

- odgovori
 - oblikovanje odgovorov:

- odgovori morajo vsebovati vse možnosti
 - odgovori naj vsebujejo vse mogoče vrednosti (ekstremi se morajo dovolj razlikovati)
 - razmisli o navajanju sidrišča
 - če je mogoče, uporabi lestvico
 - odprta vprašanja uporabi le, ko je nujno
- vnaprej oblikovani odgovori:
 - odgovori naj bodo izčrpani (ne pozabi na odgovor: »Drugo«)
 - odgovori naj se med seboj izključujejo
 - odgovorov naj ne bo preveč
 - odgovori tipa »da-ne« se lahko zdijo anketirancem preveč omejujoči
 - anketirancev ne sili k odgovorom na vprašanja, o katerih nič ne vedo (dodaj nevtralni odgovor ali odgovor »Ne vem«)
 - preveri zaporedje odgovorov
- oblika vprašalnika
- predstavi raziskovalno skupino
 - imenuj osebo za stike
 - predstavi raziskavo in vprašalnik
 - dobro oblikuj vezna vprašanja med posameznimi vsebinskimi sklopi vprašanj
 - vprašanja naj ne bodo oblikovno natrpana (pusti dovolj prostora za odgovore)
 - odgovarjanje na vprašanja naj bo preprosto
 - dodaj navodila za izpolnjevanje vprašanj (primeri naj bodo preprosti, splošni in ne smejo zavajati)
 - navodila za preskoke med vprašanji naj bodo čim preprostejša. Naj jih bo čim manj
 - uporabi ilustracije
 - ne pozabi na logotip, papir vprašalnika je lahko obarvan. Tisk naj bo kakovosten.

A. Demografija

A01 Katerega leta ste rojeni?

A02 Katerega spola ste?

1 moški

2 ženski

A03 Na kateri univerzi študirate?

1 Univerza v Ljubljani

2 Univerza v Mariboru

3 Univerza na Primorskem

A04 Na kateri fakulteti študirate?

[izbere iz menija]

A05 Kako pomembna vam je vera (sedaj)?

1 zelo

2 precej

3 ne zelo

4 sploh nič

A06 Ali kdaj obiskujete verske obrede, ali nikoli?

1 vsako nedeljo

2 do 3-krat mesečno

- 3 vsaj enkrat mesečno
- 4 le včasih, ob velikih praznikih in ob posebnih priložnostih
- 5 še manj pogosto
- 6 nikoli
- 7 brez odgovora

A07 Kako bi na lestvici od 1 (levo) do 10 (desno) opredelili svojo politično usmeritev?

(leva politična usmeritev) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (desna politična usmeritev)

Nisem opredeljen

A08 Kje ste v glavnem odraščali do svojega 18. leta starosti?

- 1 večje mesto (Ljubljana, Maribor)
- 2 manjše mesto (Celje, Kranj, Nova Gorica, Novo mesto, ipd.)
- 3 primestno okolje
- 4 podeželje, vas

A09 Kje trenutno stanujete?

- 1 lastno stanovanje
- 2 pri starših
- 3 kot podnajemnik
- 4 v študentskem domu
- 5 drugo

A10 Ali ste poročeni?

- 1 da
- 2 ne

A11 Kakšna je izobrazba

...vašega očeta?

...vaše matere?

1 ne/dokončana osnovna šola	1 ne/dokončana osnovna šola
2 dokončana 2 ali 3-letna poklicna šola	2 dokončana 2 ali 3-letna poklicna šola
3 dokončana 4-letna srednja šola / gimnazija	3 dokončana 4-letna srednja šola / gimnazija
4 dokončana višja strokovna šola	4 dokončana višja strokovna šola
5 dokončana fakulteta, visoka šola	5 dokončana fakulteta, visoka šola
6 dokončan magisterij ali doktorat	6 dokončan magisterij ali doktorat

B. Partnerske veze

Od te točke naprej bomo v vprašalniku uporabljali izraz »partnerska veza«. S tem mislimo, da »z nekom hodiš« - s to osebo imaš čustveni (in seksualni) odnos. Najprej vas bomo spraševali o vaših preteklih partnerskih vezah, nato pa o sedanji partnerski vezi.

B1. Pretekle partnerske veze

B101 **FILTER:** Ali ste že imeli kakšno partnersko vezo (vključno s sedanjo, če jo imate)?

- 1 da
- 2 ne

B102 Koliko ste bili stari, ko ste imeli prvo partnersko vezo?

_____ let

B103 Koliko partnerskih vez ste imeli doslej (vključno s sedanjo, če jo imate)?

_____ partnerskih zvez

B104 Katerega spola so bili vaši partnerji oz. partnerice?

- 1 izključno moški
- 2 izključno ženske
- 3 moški in ženske

B105 Koliko časa je trajala vaša zadnja (že razpadla) partnerska veza?

____ leto ____ meseci

FILTER: Veza še vedno traja

B106 Kateri je bil glavni razlog, da je veza razpadla?

	velja zame	velja za partnerja/partnerko
nisem ga/je več ljubila ljubil/a	☐	☐ on/ona me ni več
vse bolj sva živela drug mimo drugega	☐	☐
njegova/njena seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	☐	☐
moja seksualna zveza (»afera«) z drugo/im	☐	☐
počutila sem se preveč utesnjeno	☐	☐
on/ona se je počutil/a preveč utesnjeno	☐	☐
bila sem spolno nepotešena	☐	☐
on/ona je bil/a spolno nepotešen/a	☐	☐
spori in prepiri	☐	☐
prostorska ločitev	☐	☐
Drugi razlogi za razpad zveze:		

B107 Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu veze spali z nekom drugim?

- 1 to se je prekrivalo (ob razpadanju zveze)
- 2 ____ mesecev ____ tednov
- 3 še nisem **FILTER**

B108 Kako dolgo je trajalo, da ste po razpadu te veze začeli z novo partnersko vezo?

- 1 to se je prekrivalo (ob razpadanju stare zveze)
- 2 ____ mesecev ____ tednov
- 3 še nisem **FILTER**